

Vzájemná hospitace jako zpětná vazba předškolního pedagoga

Denisa Hrubá

Bakalářská práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Denisa Hrubá
Osobní číslo: H20993
Studijní program: B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Vzájemná hospitace jako zpětná vazba předškolního pedagoga

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury týkající se reflexe práce učitele.
Vymezení teoretických východisek zaměřených na vzájemné hospitace jako zpětné vazby předškolního pedagoga.
Příprava metodiky empirické části, stanovení výzkumného cíle a výzkumných otázek.
Realizace kvantitativně orientovaného výzkumu prostřednictvím dotazníku pro učitele mateřských škol v mateřské škole.
Zpracování, vyhodnocení a interpretace získaných dat.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a formulace závěrů výzkumu.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Bečvářová, Z. (2010). *Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy*. Praha: Portál.
- Fonsén, E., Ukkonen-Mikkola, T. (2019). Early childhood education teachers' professional development towards pedagogical leadership. *Educational research*, 61(2), 181–196.
- Kotová, M. (2021). *Knížka pro začínající učitelky mateřských škol*. Praha: Portál.
- Syslová, Z. (2013). *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada.
- Svobodová, E. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Magda Zycháčková**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **18. listopadu 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2023**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 18. listopadu 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá vzájemnými hospitacemi v mateřských školách. Cílem bylo zjistit, jakou zpětnou vazbu přináší vzájemné hospitace učitelům mateřských škol. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zabývá zejména vymezením pojmů hospitace a sebereflexe, jejich zpětnou vazbou a s ní spojený profesní růst učitele. Praktická část je poté zaměřena na samotný výzkum. Jako nástroj výzkumu byl použit dotazník pro učitele mateřských škol. Výzkumná zjištění jsou interpretována. Závěrem je uvedeno doporučení pro praxi týkající se zpětné vazby a jejího významu pro další profesní rozvoj učitele.

Klíčová slova: hospitace, zpětná vazba, autoevaluace, sebereflexe, profesní růst učitele

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with mutual observation between teachers in kindergartens. The aim was to find out what kind of feedback can mutual observation bring to kindergarten teachers. The thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part deals mainly with definition of concepts of inspections and self-reflection, their feedback and the associated professional growth of the teacher. The practical part then focuses on the research itself. A questionnaire for kindergarten teachers was used as a research instrument. The research findings have been interpreted. Recommendations for practice regarding feedback and its relevance to teacher's professional development are presented in the final part of the thesis.

Keywords: inspections, feedback, self-evaluation, self-reflection, teacher's professional growth

Mé poděkování patří především Mgr. Magdě Zycháčkové za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří se zapojili do mého výzkumu prostřednictvím dotazníku. Na závěr bych chtěla poděkovat své rodině a mému příteli, kteří mě po celou dobu tvorby bakalářské práce plně podporovali.

„Neslibuj, že vykonáš, nehonos se, žes vykonal, ale ponech svým skutkům, aby za tebe mluvily.“

Jan Amos Komenský

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 HOSPITACE	12
1.1 FUNKCE HOSPITACE.....	14
1.2 DRUHY HOSPITACE.....	16
1.3 ETAPY HOSPITACE	18
1.3.1 Pohospitační rozhovor.....	20
1.4 HOSPITACE JAKO NÁSTROJ AUTOEVALUACE.....	21
1.4.1 Nástroje a techniky autoevaluace	23
2 SEBEREFLEXE, REFLEXE	25
2.1 METODY A NÁSTROJE SEBEREFLEXE	26
2.1.1 Pozorování a rozhovor	26
2.1.2 Seberefektivní deník	27
2.1.3 Seberefektivní dotazník.....	28
2.1.4 Hodnotící zprávy	28
2.2 ZPĚTNÁ VAZBA.....	28
2.3 PROFESNÍ RŮST UČITELE.....	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
3 METODOLOGIE VÝZKUMU	32
3.1 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	32
3.2 VÝZKUMNÁ METODA	33
3.2.1 Způsob zpracování dat	34
4 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE DAT	35
4.1 ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY	57
5 DISKUZE	61
5.1 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	62
5.2 LIMITY VÝZKUMU	63
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	68
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	69
SEZNAM PŘÍLOH	70

ÚVOD

Hospitace mohou u většiny pedagogických pracovníků vyvolávat nejistotu a strach spojený s kontrolou jejich odváděné práce. Mohou být spojovány s negativními emocemi a konflikty mezi zaměstnanci školy. Je důležité, aby vedoucí pracovník, který hospitaci provádí, ji prováděl správně a s přínosem pro obě dvě strany. Pokud je hospitace prováděna správně, může z ní vyjít mnoho užitečných změn a rad jak pro hospitovaného, tak pro hospitujícího. Kromě hospitací, které provádí pouze vedoucí pracovník vůči svým podřízeným, existují hospitace, které probíhají mezi kolegy. Tyto hospitace nazýváme vzájemné hospitace. S hospitací je také velmi úzce spojena zpětná vazba, která by po hospitační činnosti měla následovat. Díky této zpětné vazbě má hospitovaný možnost vyslechnout si pohled druhé strany, inspirovat se různými nápady, dokázat přijmout chybu, ale také pracovat na svém osobním rozvoji, profesním růstu a podobně. Jednou z forem zpětné vazby je i sebereflexe. Hospitace mohou být pro učitele velkým přínosem ve vícero oblastí.

Bakalářská práce obsahuje teoretickou a praktickou část. První kapitola teoretické části se zabývá vymezením pojmu hospitace a jejím přínosem pro učitele a vedoucí pracovníky mateřských škol. Zde jsou uvedeny funkce, které hospitace plní a také popsány jednotlivé druhy hospitací ze dvou pohledů. První pohled se vztahuje k tomu, na co se v dané hospitaci zaměřuje. Druhý pohled představuje jednotlivé druhy hospitace, které jsou zaměřeny přímo na aktéry působící v pedagogickém prostředí. Následují jednotlivé etapy hospitace, které jsou nezbytné k provádění této činnosti. Tyto etapy bychom měli dodržovat a nepodceňovat je. Jednou z etap je i pohospitační rozhovor, kterému je věnována zvláštní pozornost. Další podkapitolou popisují hospitace jako nástroj autoevaluace a také zde zmiňují další autoevaluační techniky a nástroje. V druhé kapitole jsou vymezeny pojmy sebereflexe a reflexe. Pojetí sebereflexe je uvedeno zejména z pedagogického hlediska, avšak zabývá se i pohledem z psychologického hlediska. Uvedeny jsou metody a nástroje sebereflexe, které jsou v mateřské škole využívány poměrně často. Závěr teoretické části se věnuje zpětné vazbě vedoucí k profesnímu růstu, který je pro profesi učitele nezbytnou součástí.

V praktické části jsou vytvořeny tři dílčí výzkumné cíle. První výzkumný cíl je zjistit existenci provádění vzájemných hospitací. Druhý cíl zkoumá, na co se učitelé mateřských škol primárně zaměřují při hospitaci. Třetím dílčím cílem je zjistit skutečnost, co je ze zpětné vazby považováno za nejdůležitější pro učitele mateřských škol. Pro sběr dat je využit dotazník pro učitele mateřských škol. Jednotlivá zjištění byla převedena do tabulek či grafů a otevřené otázky byly nejprve zpracovány do kategorií a následně převedeny do tabulek.

Diskuze je postavena na přehledové studii a na porovnání teoretických poznatků a dat, které byly získány prostřednictvím dotazníku. Na závěr je zpracováno doporučení pro praxi, které se týká hospitací, zpětné vazby a jejího zaměření na seberozvoj a profesní růst učitele.

V textu se pod pojmem ředitel a učitel rozumí genderově neutrální označení jak pro muže, tak pro ženy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HOSPITACE

Hospitace je jedna z forem, pomocí které lze hodnotit výuku. Tato forma hodnocení se používá v mateřských, základních ale i na středních školách. Cílem je zjistit a popsat, jak tato forma probíhá primárně v mateřských školách. Kapitola se zabývá pojmy hospitace z různých teoretických zdrojů, jejího využití v mateřské škole a přínosů, které díky nim získává ředitel mateřské školy.

Pedagogický slovník vysvětluje pojem hospitace jako „Návštěva vyučovací hodiny, přednášky apod. s cílem poznání stavu a úrovně výchovné a vzdělávací práce.“ (Průcha, Walterová, & Mareš, 2013, s. 92)

Hospitace mají velký přínos pro vedoucí pracovníky, kteří si pomocí nich mohou vyhodnotit, jak je kvalitní práce učitelky za dané období. Mají zde možnost pro posouzení, do jaké míry jsou naplněny cíle, které jsou danou mateřskou školou stanoveny, ale zároveň zde může vedoucí pracovník získat inspiraci pro vytvoření další motivace pro své zaměstnance a jejich profesního růstu. V neposlední řadě také získává různé podněty k úpravě a zdokonalení různých důležitých aspektů v mateřské škole, jako je třeba vzdělávání se či jeho vlastní přístup k ostatním zaměstnancům (Syslová, 2013). Při hospitaci je potřeba si stanovit také oblast, na kterou se zaměříme. Do těchto oblastí spadá přístup učitele k dětem, zda učitel jedná s dětmi dle jejich individuálních potřeb či zda mají děti dostatek prostoru na vyjádření svého názoru. Dále zde řadíme pedagogický styl učitele. Zde se může hospitující zaměřit na to, zda učitel dostatečně podporuje samostatnost a tvořivost dětí anebo zda dostatečně vhodně reaguje na aktuální potřeby dětí. Třetí oblast může být vzdělávací nabídka. Řadíme zde například to, zda jsou jednotlivé činnosti dostatečně různorodé a náročné. Poslední oblastí jsou profesionální dovednosti, které souvisí s pedagogickým procesem. Zda je učitel schopen sebereflexe a jak využívá oborovou didaktiku v praxi (Bečvářová, 2010).

Trojan (2014) je toho názoru, že informace, které získáme z hospitací, jsou vhodným prostředkem pro vytvoření budoucí vize a celkového fungování mateřské školy.

Syslová (2013) konkretizuje, že hospitace nemusí probíhat pouze ve vztahu ředitel a zaměstnanec, ale uvádí i možnost, kdy hospitace probíhají mezi zaměstnanci navzájem. Tyto hospitace jsou označovány jako vzájemné hospitace a můžeme říci, že se řadí mezi neúčinnější nástroje, které slouží k reflexi pro vlastní profesní růst učitele. Tato forma hospitací je založena na tom, aby se vztahy mezi kolegy zkvalitňovaly a udržovaly na dobré úrovni, a také je zde důležitá vzájemná podpora mezi kolegy. Provádí se formou pozorování

a poté by měla následovat kvalitní zpětná vazba od kolegy, který hospitaci prováděl. Tato zpětná vazba by měla být založena na předem stanovených kritériích (Syslová, 2016). V neposlední řadě je důležité zmínit i skutečnost, aby škola fungovala jako celek a vzdělávání dětí bylo efektivní, je potřeba funkční spolupráce mezi zaměstnanci (Svobodová & Vítečková, 2017). Můžeme tedy říct, že vzájemné hospitace slouží i ke zkvalitňování vztahů mezi pedagogy, jak je již zmíněno výše.

Dytrtová a Krhutová (2009) ve své knize uvádí hospitaci, která je prováděna mezi studentem připravujícím se na budoucí profesi učitele a mezi zkušeným pedagogem v praxi. Je důležité, aby při této hospitaci figuroval pedagog, který půjde studentovi vzorem ve všech oblastech. Pro hospitujícího studenta je důležité zjistit, jak to v praxi funguje, obohatit si své znalosti a zkušenosti a inspirovat se různými podněty do své budoucí praxe. Je potřeba, aby získané informace pochopil a dokázal je praktikovat v budoucnosti. V takové situaci je vhodná hospitace u více učitelů, pro případné pozorování odlišností a následné srovnání vyučovacích metod apod. Hospitace je v tomto případě jednou z prvních seznámení se s různými strategiemi, cíli a celkově formou toho, co mu může přinést jeho budoucí praxe v této profesi.

Definici dále rozšiřuje i Bečvářová (2003), která zmiňuje, že v hospitaci jde o určitou formu spolupráce a vzájemné pomoci probíhající formou návštěvy v hodinách. Uvádí, že hlavním cílem hospitace je, aby měla pro obě dvě strany nějaké následné obohacení, které napomůže k rozvoji profesního růstu, vzájemné motivaci a také ke zkvalitnění vykonávané práce. Upozorňuje také na to, že hospitace by měla být předem ohlášená. Jelikož je to činnost, která je velmi náročná jak pro hospitujícího, tak pro hospitovaného, ohlášení předem je pro obě strany určitě komfortnější a příjemnější. Setkat se můžeme i s neohlášenou hospitací. Ta se provádí v případě, kdy u daného učitele vyzorujeme například nějaké problémové situace. Ve většině případů si hospitaci vyžaduje vedoucí pracovník, ale jsou i situace, kdy si samotný učitel zažádá o tuto činnost z různých důvodů. Může to být z důvodu toho, že má pocit, že neprovádí svou práci dostatečně dobře a potřebuje rady, anebo si je naopak velmi jistý ve své práci a chce se o tom přesvědčit. Veškeré obohacení, které vychází z této činnosti, je velmi důležité pro osobní i profesní růst a také k sebehodnocení, které učitel provádí.

Z uvedených pohledů jednotlivých autorů vyplývá, že hospitace jsou prováděny formou pozorování, které probíhá v hodinách. Hospitace přináší řediteli mateřské školy všestranný přehled o tom, co se ve třídách děje a jak učitelé s dětmi pracují, případně co je potřeba

zlepšit. Pro učitele je to naopak motivace k tomu, aby se mohli ve své práci dále zdokonalovat. Při této činnosti by měly být zaznamenány veškeré informace, které jsou získány pozorováním. Hospitace může probíhat v několika vztazích, a to ve vztahu ředitel – učitel, učitel – učitel a také student – učitel. V závěru je důležité, aby si z hospitace odnesly obě dvě strany určitá obohacení.

1.1 Funkce hospitace

Tato kapitola představuje funkce, které hospitace splňuje. Dělení funkcí je z různých pohledů autorů.

Syslová (2015), ve své knize zmiňuje pět důležitých funkcí hospitace s podrobným popisem.

- **Hospitace jako prostředek diagnostiky vzdělávacích potřeb učitelů.**

Tato funkce hospitace je přímo určená k diagnostice, která by měla vést ke zkvalitnění práce. Pokud je cílem vedoucího pracovníka dosáhnout lepší kvality práce jeho zaměstnanců, je potřeba nejprve zjistit, na jaké úrovni kvality se pohybuje práce pedagogů současně. Aby to vedoucí pracovník zjistil, využije právě hospitaci jako prostředek k diagnostice ke zjištění dané kvality výuky.

- **Hospitace jako prostředek kontroly úrovně přímé pedagogické práce učitele.**

Při této funkci vedoucí pracovník zjišťuje, do jaké míry učitel naplňuje a zahrnuje stanovené požadavky z RVP PV do obsahu vzdělávání. Vedoucí pracovník by měl mít představu, čeho má být dosaženo. Určitou představu by měl mít i učitel, pro vlastní sebekontrolu.

- **Hospitace jako prostředek diagnostiky dalšího vzdělávání.**

Je známo, že učitelé by se měli neustále posouvat ve svém vzdělávání, ať už sami, či za pomoci různých seminářů, které jim poskytne jejich vedoucí pracovník. Právě tato funkce slouží k tomu, aby ředitel posoudil, zda učitel využívá nově získané poznatky ze semináře. Také může uvážit, jaké další vzdělávání je pro daného zaměstnance vhodné a potřebné.

- **Hospitace jako součást personální práce.**

Zde je prostor pro jistou formu seznámení se. Může se jednat o nové začínající učitele, které chce jejich vedoucí pracovník „poznat“ formou hospitace, kde si může

prověřit i jejich kvalitu práce. Celkově je zde možnost pro setkání se vedoucím pracovníka s podřízeným.

- **Hospitace jako nástroj sebereflexe a seberozvoje učitele.**

Hospitace přináší pedagogům spoustu motivace. Pokud dá ředitel pomocí hospitace najevo, že je s prací učitele spokojen, je to pro učitele velkou motivací k jeho dalším výkonům.

Další dělení funkcí, které uvádí Bečvářová (2003) je na kontrolní, hodnotící, diagnostickou a evaluační. Také zmiňuje, že hospitace je vhodná pro upevnění pedagogického kolektivu a v neposlední řadě je to jedna z nejlepších forem pomoci které, si učitelé mezi sebou mohou vyměnit své zkušenosti a navzájem se díky nim zlepšovat a posouvat ve své profesi. V publikaci od Trojana (2014) je uvedeno další základní dělení funkcí hospitace v moderní škole. Toto rozdělení funkcí je velmi obdobné jako dělení dle Bečvářové. Řadíme zde tedy funkci diagnostickou, kontrolní, formativní a sumativní. Kontrolní a diagnostickou funkci zmiňují i předchozí dvě autorky, tudíž jsou již objasněny, jelikož fungují na stejném principu. Funkce formativní a sumativní je potřeba si více přiblížit. Funkci formativní řadíme do dlouhodobého procesu. Hlavním cílem je, aby si každý učitel, u kterého probíhá hospitace, vzal nějaké poučení a inspiraci, kterou využije k tomu, aby se ve své práci dále zlepšoval a posouval k lepšímu. Pokud bude mít učitel vhodnou zpětnou vazbu od vedoucího pracovníka, který mu dokáže dát najevo i to, že zná jeho kvality a bude dostatečně motivován, projeví se to i na jeho odvedené práci. Funkce sumativní má dlouhodobý charakter. Pracuje se zde s daty, které jsou doposud nasbírány. Jde o celkové hodnocení, které nám ukáže možnost dalšího rozvoje a případné nedostatky s možností jejich odstranění a následné zlepšení v pedagogické práci.

V poslední řadě uvedu dělení funkcí, které uvádí Obst (2006). V tomto rozdělení se objevují další funkce, které doposud zmíněny nebyly, ale také jsou zde funkce, které se shodují s dělením od Syslové (2015). Tyto funkce jsou pojmenovány následovně:

- Hospitace jako prostředek kontroly úrovně přímé pedagogické práce učitele
- Hospitace jako prostředek diagnostiky vzdělávacích potřeb učitelů
- Hospitace jako prostředek vzdělávání
- Hospitace jako prostředek diagnostiky efektivity dalšího vzdělávání
- Hospitaci jako součást personální práce

- Hospitace jako nástroj sebereflexe a seberozvoje učitele

V kapitole je uvedeno několik rozdělení funkcí hospitací. I přes určitou rozdílnost autorů, panuje u většiny uvedených funkcí shoda ve vymezení cíle a jeho následného dosažení. Ke správnému plnění daných funkcí hospitace a jejich efektivnosti, je potřeba, aby se jednotlivé funkce navzájem prolínaly a doplňovaly. Nadcházející kapitola se věnuje jednotlivým druhům hospitace.

1.2 Druhy hospitace

Jak je uvedeno v první kapitole, hospitace je jedna z forem, pomocí níž hodnotíme kvalitu práce učitele, posuzujeme, zda byly naplněny cíle a také se pomocí ní navzájem pracovníci motivují a vyměňují si své zkušenosti. Hospitace dělíme na různé druhy dle toho, na co se v dané hospitaci zaměřujeme. Bečvářová (2003) uvádí celkem šest dělení hospitace:

- **Komplexní hospitace**

Je považována jako jedna z nejdůležitějších. Při této hospitaci jde o celkový pohled na vykonávanou práci učitele. Zaměřuje se například na to, zda má učitel přiměřenou časovou dotaci při aktivitách a také sleduje jejich provázanost. Hodnotí se při ní, jak učitel dokáže reagovat při ztrátě zájmu dětí apod. Hospitace trvá po celou dobu dopoledního nebo odpoledního bloku.

- **Monotematická hospitace**

Tato hospitace se zaměřuje na činnosti nějaké konkrétní oblasti či okruhu. Vedoucí pracovník, který hospitaci provádí, si stanoví daný okruh, na který se při hospitaci soustředí.

- **Orientační hospitace**

Hospitace je zaměřená na to, že ředitel může sledovat situaci, a vyhodnotit tak její aktuální stav. Můžeme ji využít například ke sledování řečové úrovně a správné výslovnosti předškolních dětí, toto sledování můžeme provádět například při ranních hrách či odpoledních aktivitách.

- **Analytické hospitace**

Tento druh hospitace je určen k analýze buďto v zaměření na třídu samotnou či v rámci celé školy. Ředitel může tuto hospitaci využít například k analýze

agresivního chování dětí, které může probíhat ve skupině, třídě či celkově v celé škole.

- **Jednotlivé hospitace**

K této hospitaci dochází v případě stížnosti na problémové učitele. Také se tato hospitace využívá při nástupu nových a začínajících učitelů, aby mohl vedoucí pracovník posoudit jejich úroveň kvality práce.

- **Systematické hospitace**

Tyto hospitace vycházejí z plánů na celý školní rok a z cílů, které jsou stanoveny dlouhodobě ve školním vzdělávacím programu.

Následující dělení hospitací je více konkrétnější. Je rozděleno do pěti bodů. Tyto body se zaměřují přímo na aktéry, kteří působí v pedagogickém prostředí a také na oblasti, které jsou součástí vzdělávání. Uvedené dělení je spíše zaměřeno na hospitaci mezi vedoucím pracovníkem a pedagogem. Trojan (2014) tedy uvádí následující dělení hospitací dle jejich zaměření na:

- **Žáky**

Hospitace, která je zaměřená na žáky, může být využita k tomu, pokud vypozorujeme jakékoliv problémové chování samotného jedince nebo i celé skupiny. Dále pomocí tohoto druhu hospitace pozorujeme, jak se dítě začleňuje do třídy a mezi děti, zda je dostatečně samostatné a zvládá základy sebeobsluhy a také sledujeme jeho získané vědomosti a dovednosti.

- **Učitele**

Pokud se objeví jakýkoliv problém, který se týká neshod učitele s konkrétní skupinou dětí, využije se právě tato hospitace, zaměřená přímo na učitele samotného. Hospitace se využívá k tomu, aby hospitující měl přehled o způsobu práce učitele. Dále může sledovat, zda je využito vhodných forem a metod k práci s dětmi, taktéž je zde prostor pro porovnání, do jaké míry je zahrnutá volná hra dětí, řízená činnost či celková motivace dětí k jejich práci.

- **Vedoucí pracovníky**

Zde se hospitace zaměřuje na střední management. V mateřské škole se střední management ve většině případů nevyskytuje. Pokud tomu tak je, jedná se ve většině případů o zástupce ředitele.

- **Výukovou oblast**

V mateřské škole se vzdělávací obsah dělí do pěti vzdělávacích oblastí, které nalezneme v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Při hospitaci si poté zvolíme jednu z uvedených oblastí, na kterou se primárně zaměříme.

Zahrnujeme zde tyto oblasti:

- Biologická - (Dítě a jeho tělo)
- Psychologická - (Dítě a jeho psychika)
- Interpersonální - (Dítě a ten druhý)
- Sociálně-kulturní - (Dítě a společnost)
- Enviromentální - (Dítě a svět) (MŠMT, 2021)

- **Strategické a vizionářské hospitace**

Informace, které získává vedoucí pracovník z těchto hospitací, mu pomáhají při rozhodování o různých projektech a návrzích do budoucna či případných změnách, které by mohly nastat v mateřské škole. Může se jednat o změny, které by mohly být provedeny v personálu či celkové změny v mateřské škole.

1.3 Etapy hospitace

Hospitační činnost se provádí dle předem stanovených etap. Tyto etapy slouží k tomu, aby hospitace byla úspěšná a dosáhlo se toho, co bylo naším cílem zjistit.

Syslová (2013) uvádí tři základní etapy hospitace:

- Příprava
- Realizace
- Vyhodnocení

Příprava je náročná v tom, že je potřeba si přesně stanovit čeho chceme během hospitace dosáhnout, jakou formu budeme využívat a také je nutné si stanovit cíle, na které se chceme

zaměřit v jejím průběhu. Součástí přípravy může být i předhospitační rozhovor, kde se učitelé dozvídají o důvodu hospitace a hlavním cíle, na který se zaměříme. Tento rozhovor se většinou realizuje den před plánovanou hospitační činností. Většinou se zaměřujeme na ty oblasti, o kterých víme, že jsou problémové, nebo že zde nejsou tak dobré výsledky, jako u oblastí jiných. Pokud hospitace plánujeme dopředu, měli bychom si uvědomit, že je dobré klást důraz spíše na kvalitu prováděné činnosti. Z toho vyplývá, že bude lepší, když návštěva třídy bude probíhat méně krát, ale o to více kvalitní bude. Doporučené hospitování je alespoň jedenkrát ročně, nejlépe se poté uvádí navštívit učitele dvakrát do roka. Konečné vyhodnocení je nejtěžší část celé hospitace. Posuzuje se zde, zda byly naplněny předem stanovené cíle a do jaké míry jsou naplněny požadavky, které obsahuje školní vzdělávací program. Vyhodnocení probíhá pomocí pohospitačního rozhovoru. Během celé hospitace se provádí zápisy, které jsou v písemné podobě.

Velmi podobné rozdělení poté uvádí Bečvářová (2003), která do etap hospitace zahrnuje:

- Přípravu
- Vlastní pozorování či aktivní účast ve třídě
- Rozborová činnost
- Hospitační záznam

Co se týče přípravy, zde se autorky poměrně shodují. Ovšem Bečvářová (2003) doporučuje před provedením hospitace prostudovat záznamy z předchozích let a tyto záznamy porovnat a identifikovat změny k lepšímu či naopak. Taktéž zde doplňuje informaci o tom, že je rozdíl, zda budeme hospitovat učitele, který začíná nebo učitele, který má již dlouholetou praxi. V tomto případě si musíme uvědomit, že začínajícímu učiteli bychom měli věnovat více času. Zde se také může lišit stanovení cílů pro hospitovaného.

Pokud se jedná o pozorování či aktivní účasti ve třídě, musí být stanovena určitá pravidla. Vždy je potřeba, aby se dotyčný, který pozorování provádí, dostavil včas. Pozdní příchod je nevhodný a naruší dění ve třídě, taktéž telefonáty či dotazy kolegů. Vhodné je se dětem nějakým způsobem představit a jednoduše jim vysvětlit důvod přítomnosti ve třídě. Při pozorování bychom se měli oprostít veškerých špatných zkušeností s hospitovaným, či nějakých osobních problémů a také bychom neměli dávat najevo svou nespokojenost. Pro lepší posouzení je určitě vhodné provádět hospitace dostatečně dlouho, například i celé dopoledne. Je vhodné mít předem připravený formulář, do kterého si budeme dělat veškeré

poznámky. Pomocí těchto poznámek pak po skončení pozorování sdělíme pozorovanému základní poznatky.

Třetí etapa je věnována rozborové činnosti. V podstatě se jedná o pohospitační rozhovor. Tento rozhovor by se měl konat co nejdříve, nejlépe ještě v den hospitace. Je potřeba si na něj vymezit dostatek času a prostoru a nenechat se nikým rušit. Tenhle rozhovor by měl být příjemný pro obě dvě strany. Jednou z podstat tohoto rozhovoru je si zopakovat cíl a proč byla hospitace prováděna. Ze strany učitele, který byl pozorován je pak potřeba si projít cíle, které měl stanovené a porovnat to se skutečností, která byla realizována. Učitel by měl být schopen o tomhle mluvit sám a hospitovaný by ho neměl přerušovat, případně se jen doptávat na otázky. Taktéž by měl být učitel schopen vlastní sebereflexe, uvědomění si toho, co bylo v pořádku a co by mohl zlepšit. Pozorující pak sdělí učiteli jeho nedostatky při práci, vždy se snaží sdělovat tyto nedostatky nějakým jemným způsobem. Pokud je nedostatků příliš, zaměří se pouze na ty, co jsou nejvíce podstatné.

V poslední etapě popisuje autorka hospitační záznam. Uvádí zde, že je vhodné při hospitačním záznamu využívat různé záznamové archy. Hospitační záznam by měl obsahovat základní údaje o hospitovaném, také o jeho profesní praxi a měly by zde být uvedeny základní informace o hospitaci, co je jejím cílem, jak dlouho probíhala, její záměr apod. Další záznam obsahuje informace o tom, co jsme sledovali a jsou zde uvedeny i hodnotící prvky. Dopisují se zde klady, zápory, různá doporučení do budoucna či nápady na odstranění problémů. Tento záznam je podepsán oběma zúčastněnými, tedy hospitovaným i hospitujícím. Pokud hospitovaný s něčím nesouhlasí, může se písemně vyjádřit. Hospitační záznam slouží k tomu, aby bylo možné sledovat, jak se vyvíjí práce hospitovaného učitele, slouží pro jeho celkové hodnocení a také například pro srovnání s jiným učitelem.

1.3.1 Pohospitační rozhovor

Mezi základní diagnostické metody, které jsou při hospitaci využívány, se řadí rozhovor a pozorování. Tyto metody jsou dále doplněny o pohospitační rozhovor, kterému se budu věnovat v této podkapitole (Prášilová, 2006).

Pro začátek je důležité zmínit, že uvedený rozhovor by měl probíhat tak, aby se obě strany cítily příjemně a bylo to obohacující pro oba zúčastněné (Trojan, 2014). Podle Prášilové (2006) slouží pohospitační rozhovor k tomu, aby si hospitující objasnil a doplnil určité informace, které získal při hospitaci. Naopak pro hospitovaného je zde prostor k tomu, aby

například upřesnil nebo vysvětlil své postupy a chování, které při hospitaci využíval. Vhodná doba pro provedení tohoto rozhovoru není přesně definována. Rozhovor by neměl probíhat ihned po skončení hospitace, ale také by neměl probíhat příliš pozdě. Je vhodné ho realizovat co nejdříve, ale tak, aby to vyhovovalo oběma stranám. Rozhovor by měl začínat sebehodnocením hospitovaného. Je vhodné mít stanovená kritéria, která budou zřetelná pro obě strany, jelikož díky těmto stanoveným kritériím poté většinou dochází k tomu, že se zde hospitovaný i hospitující shodnou na stejném názoru. Při rozhovoru by se měl hospitující zaměřit na odvedenou práci a její kvalitu, kterou pozoroval. Určitě by se nemělo stát, že se zde bude hodnotit osobnost učitele. V závěru rozhovoru je nutné, aby byly navrženy různé řešení případných chybných situací, které byly při hospitaci zjištěny. Tyto návrhy by však měly přijít ze strany hospitovaného (Syslová, 2015). Je důležité, aby tento pohospitační rozhovor byl zaznamenán, a to v písemné formě (Trojan, 2014).

1.4 Hospitace jako nástroj autoevaluace

Tato část se zabývá zejména pojmy autoevaluace a hodnocení. Dále uvádí rozdíly mezi interním a externím hodnocením a zmiňuje nástroje využívané při autoevaluaci.

Autoevaluace a vlastní hodnocení školy jsou poměrně totožné pojmy, v praxi je považujeme za synonyma. Taktéž pojmy evaluace a hodnocení jsou v praxi velmi obdobné termíny. Ovšem pokud se na tyto termíny zaměříme podrobněji, zjistíme, že jsou zde určité rozdíly. Pokud se jedná o evaluaci jako takovou, jde o delší proces, při kterém se zaměřujeme na zlepšení celkové kvality školy (Syslová, 2012). Bečvářová (2010, s. 76) definuje evaluaci jako „řízené hodnocení podle předem určených pravidel.“ Naopak hodnocení je většinou jednorázové a není zde žádný navazující postup či vývoj. Hodnocení může být nahodilé. Neobsahuje kritéria, kterých bychom se při této činnosti drželi a taktéž zde může chybět návaznost s cíli, které si škola stanovila a se vzděláváním, které zde probíhá (Syslová, 2012). Můžeme tedy shrnout, že hodnocení jako takové, využíváme spíše v situaci, která se týká dítěte či učitele, naopak evaluaci využíváme tehdy, pokud se jedná o vzdělávací proces či podmínky apod (Bečvářová, 2010). Ve školách jsou využívány i tzv. evaluační procesy, jinak řečené hodnocení, které mají stejné charakteristické znaky jako již zmíněné hodnocení. Evaluační procesy mohou probíhat ve dvou rovinách, a to buď v rovině třídy anebo školy (Bečvářová, 2010). Jak uvádí Vašátková (2006), tyto procesy mají velmi důležitý úkol. Díky nim, dochází ke zkvalitnění práce v mateřských školách.

Autoevaluaci považujeme za vlastní hodnocení školy. RVP PV (2021, s. 38) definuje autoevaluaci tak, že „poskytuje škole zpětnou vazbu ke korekci vlastní činnosti a současně slouží jako východisko pro další práci.“ Taktéž využíváme pojmy jako sebehodnocení školy či vnitřní hodnocení apod. Můžeme tedy říct, že autoevaluace a vlastní hodnocení je „systematické a plánované hodnocení na základě předem stanovených kritérií, které směřuje ke zkvalitnění práce školy a je prostředkem pro zavádění a řízení změn ve škole“ (Syslová, 2012, s. 24). Autoevaluace slouží k tomu, abychom dokázali identifikovat a ocenit kvalitu školy, ale zároveň je potřeba umět přiznat i chyby a nedostatky, které se objeví. Je vhodné, aby tyto nedostatky dokázala škola objevit sama a nebyla tak závislá na tom, co jim bude řečeno zvenčí (Syslová, 2012). Při autoevaluaci je potřeba si stanovit cíle, kterých chceme dosáhnout. Abychom dosáhli zkvalitnění práce, je potřeba najít takové řešení, které bude účinné v tom, že díky němu docílíme zlepšení (Bečvářová, 2010). Autoevaluace vyžaduje, abychom se drželi klíčových otázek, které souvisí s odváděnou prací. Můžeme si stanovit otázky typu „Jaké máme silné stránky? Které oblasti bychom měli změnit? Jak dobře si vedeme?“ apod. Po ukončení autoevaluace bychom měli být schopni si na tyto otázky odpovědět (Quinn, 2012)

Z toho tedy vyplývá, že hodnocení můžeme dělit na interní a externí. Při interním hodnocení neboli autoevaluaci se jedná o vlastní hodnocení školy, jak je již zmíněno výše. Při tomto hodnocení si veškeré podmínky a cíle stanovuje škola sama. Zaměřuje se zde na to, zda činnosti, které jsou v mateřské škole využívány, jsou dostatečně efektivní a vhodné. Sleduje se zde kvalita veškerých činností a taktéž i nedostatky, které mohou vést ke zlepšení. Při autoevaluaci může být nevýhodou to, že se na celkovou práci nemůžeme podívat z nadhledu (Syslová, 2012). Efektivní interní hodnocení je vždy vedeno motivací ke zlepšení. Pokud je interní hodnocení prováděno dobře, jsou procesy koherentní a v souladu s vizemi školy, jejími zájmy a se strategickými cíli (Effective School Evaluation, 2016). Co se týká externího hodnocení, jedná se o hodnocení, které je prováděno zvenčí. Toto hodnocení provádí například Česká školní inspekce. Veškeré metody, formy, cíle či kritéria k hodnocení jsou stanoveny zvenčí, nikoliv školou samotnou. Toto hodnocení se zaměřuje taktéž na to, jak škola funguje, ale zde se jedná o zaměření školy jako instituce (Syslová, 2012).

Evaluace se rozděluje podle Bečvářové (2010) do pěti základních fází. Těmito fázemi jsou motivační fáze, přípravná fáze, realizační fáze, analyzující fáze a korektivní fáze. Při motivační fázi jde o seznámení učitelů mateřských škol s důvodem toho, proč a za jakým

účelem bude evaluace probíhat. V druhé fázi, přípravné, si stanovíme formy, postupy, metody a veškeré další podmínky, které budeme využívat. Následující fáze, realizační, je nejdelším procesem. V této fázi získáváme informace, s kterými dále pracujeme v analyzující fázi. Poslední fáze, korektivní, nám slouží k tomu, abychom provedli případné změny, které budou vést ke zkvalitnění práce v mateřské škole (Bečvářová, 2010).

1.4.1 Nástroje a techniky autoevaluace

Při autoevaluaci využíváme různé nástroje. Slouží nám k tomu, abychom viděli, jak to při autoevaluačním procesu doopravdy funguje a zda vzdělávání probíhá tak, jak by mělo. Informace, které pomocí nástrojů získáváme, nám slouží jako základ pro vypracování autoevaluační zprávy. Jednotlivé nástroje se vzájemně doplňují. Nyní si zmíníme pár nástrojů, které jsou nejčastěji využívány v mateřských školách:

- Deník
- Hospitace
- Portfolio
- Sebehodnocení
- Videozáznam, interakcí
- Zpětná vazba tematické části

Deník může využívat kdokoliv z nás. Při práci v mateřské škole si zde učitel může zaznamenávat různé zážitky, pocity, ale i zkušenosti, které získává v průběhu své praxe. Pokud si do deníku učitel zapisuje pravidelně, může být velmi užitečný při sebereflexi či sebehodnocení práce učitele.

Jak jsem již výše zmínila, **hospitace** slouží řediteli pro zjištění, jak učitel zvládá svoji práci a zda plní cíle, které jsou školou stanovené. Pro hospitaci si ředitel stanoví cíle, které chce v průběhu sledovat a zjistit, zda jsou naplňovány či ne.

Portfolio zde dělíme na dva druhy, a to na portfolio dítěte a profesní portfolio učitele. Co se týká portfolio dítěte, neřadíme jej úplně mezi prostředky autoevaluace. Toto portfolio slouží učiteli spíše k tomu, aby měl přehled, zda vytváří vhodné podmínky a prostředí pro rozvoj dítěte. Naopak profesní portfolio je portfolio učitele. Zde si učitel může zakládat jakékoliv materiály, které jsou pro něj potřebné. Může se jednat například o různé certifikáty o dalším vzdělávání, záznamy z hospitací či fotografie ze školských akcí.

Videozáznam, videotrénink interakcí. Záznamy, které pomocí tohoto nástroje získáme, jsou analyzovány na základě kritérií, které jsou dopředu stanoveny. Videotrénink interakcí je metoda, která se využívá při videozáznamu. Zaměřuje se hlavně na komunikaci mezi učitelem a žákem, ale také slouží k vyhodnocení práce pedagoga.

Zpětná vazba tematické části. Tento nástroj se využívá až po skončení. Zvolíme činnosti, pomocí kterých chceme dosáhnout určitých cílů a zlepšení dětí v daných kompetencích v určité tematické části. Nehodnotíme zde to, zda byla činnost skutečně realizována nebo zda se dětem líbila, ale zaměřujeme se hlavně na to, zda činnost pomohla naplnit stanovené cíle a zda tyto cíle vedly k rozvoji kompetencí, které byly stanoveny pro danou tematickou část (Syslová, 2012).

Svobodová (2010) ve své knize uvádí evaluační techniky, které se v mateřské škole využívají. Některé z těchto technik se shodují s již zmíněnými nástroji. Řadíme zde pozorování, videozáznam, dotazník, rozhovor, analýza SWOT a analýzu dokumentů. V následujících řádcích se zaměříme hlavně na pozorování, videozáznam a analýzu dokumentů. Při **pozorování** si stanovíme určitý cíl a jev, na který se zaměříme. Můžeme například pozorovat komunikaci učitele s dětmi, atmosféru ve třídě apod. Využíváme zde pozorovací arch, který nám slouží k zaznamenávání informací. Výsledky, které získáme, slouží k tomu, aby učitel mohl zlepšit svou práci s dětmi a také zkvalitnit celkový proces v mateřské škole. Pozorování nese i určitá rizika, kterými jsou například nedostatek času či neschopnost vnímat veškeré jevy, které se během pozorování uskutečňují. **Videozáznam** má velkou výhodu v tom, že sledované jevy můžeme vidět opakovaně, a díky tomu si můžeme všimnout podrobnějších maličkostí, které při pozorování nestihneme. K videozáznamu je potřeba mít vždy souhlas od rodičů. **Dotazník** nám slouží k tomu, abychom nasbírali informace, různé postoje a názory na dané jevy. Dotazník většinou vyplňují rodiče či zaměstnanci školy. **Rozhovor** využíváme například v komunitním kruhu, kde si s dětmi můžeme povídat na různé témata, ohledně kterých potřebujeme získat jejich názory a postoje. Nevýhodou rozhovoru, který probíhá se všemi dětmi dohromady, je jejich vzájemné ovlivňování. **Analýza SWOT** je technika, díky které můžeme zjistit silné a slabé stránky, a také hrozby a příležitosti mateřské školy. Díky **analýze dokumentů** můžeme zhodnotit na jaké úrovni se učitel nachází a jak kvalitní je jeho pedagogický proces. Tato technika může lehce klamat. Může se stát, že učitel, který vede dokumentaci velmi důkladně a detailně může být v realitě velmi necitlivý či naopak. Mezi tyto dokumenty řadíme například třídní knihu.

2 SEBEREFLEXE, REFLEXE

Pojmy reflexe a sebereflexe jsou nedílnou součástí hospitací. Je důležité, aby vedoucí pracovník, který hospitaci provádí, poskytl hospitujícímu určitou reflexi, díky které se může hospitující posouvat ve své práci a zlepšovat tak své nedostatky. Sebereflexe je taktéž velmi důležitá jak pro osobní, tak profesní růst. Učitel by měl být schopen dokázat ohodnotit sám sebe, přijmout nedostatky a rady pro jeho zlepšení. Účelem těchto pojmů není pouze hledat chyby v práci pedagoga, ale naopak pomocí těchto chyb se poučit a rozvíjet tak svůj profesní růst. V této kapitole se zaměřím na objasnění těchto dvou pojmů a také popíši, k čemu nám slouží.

Syslová (2013) ve své knize uvádí, že autoři mohou na sebereflexi nahlížet z více pohledů. Občas se jedná o psychologické pojetí, někdy naopak o pedagogické. Co se týče psychologického hlediska, se sebereflexe zabývá naší vlastní osobností a je to velmi složitý proces. Pomocí níž se snažíme docílit svého nejlepšího „já“ a převážně se zde jedná o uvědomování si sebe sama, svých hodnot a postojů. Naopak z pedagogického hlediska se jedná o vnitřní proces, díky němuž se může učitel zaměřit podrobněji na aktivity, které vykonává a taktéž na své názory a postoje. Lze konstatovat, že sebereflexe slouží k neustálému zdokonalování práce učitele mateřské školy.

Pedagogický pohled na sebereflexi se tedy mírně liší. Jak uvádí Pedagogický slovník (Průcha, Walterová & Mareš, 2013, s. 259), sebereflexe je „Obecně vědomé sebepoznávání, sebevymezení, sebehodnocení, na jehož základě vzniká u jedince vztah k sobě samému.“ Syslová (2013, s. 47) definuje sebereflexi jako: „získávání poznatků o sobě samém za účelem zkvalitňování své práce a přístupů k dětem, ale i k sobě samému.“ Sebereflexe slouží hlavně k tomu, abychom dokázali rozvíjet své profesní kvality. Pomocí ní si dokáže učitel vyhodnotit své postoje, hodnoty a uvědomit si důležitost své práce. Dělíme ji na neuvědomělou a záměrnou. Neuvědomělou sebereflexi využívá běžný člověk každý den. Při práci v mateřské škole je tento druh sebereflexe taktéž využíván. Učitelé se sebereflektují, aniž by si to vždy uvědomovali. Avšak při této profesi se klade větší důraz na sebereflexi záměrnou. Pomocí níž se učitel může zlepšovat ve svém profesním přístupu ke kvalitě vzdělávání v mateřských školách a také dbát na preciznost práce pedagoga (Syslová, 2013). Při sebereflexi si můžeme stanovit různé otázky, kterých se chceme držet a na které bychom si měli odpovědět. Můžeme si pokládat různé otázky, jako například: „Bylo téma vhodné pro děti?“, „Byla dobře zvolená motivace?“, „Které činnosti děti nejvíce zaujaly?“ (Kotová, 2021, s. 68).

Sebereflexe by se měla provádět průběžně. Učitel by se měl seberefektovat každý den. Dokázat si zhodnotit pro sebe, zda splnil to, co si stanovil, jak to probíhalo a zda to fungovalo dle jeho představ. Taktéž může sebereflexe proběhnout během dne, například po nějakém časovém úseku, který byl pro nás náročný nebo problémový. Taktéž se můžeme seberefektovat, pokud hodnotíme naše výsledky za určité období. Z toho nám vyplývá, že sebereflexe plní určité funkce, mezi které patří poznávací, zpětnovazební, rozvíjející, preventivní a relaxační funkce (Kalhous & Obst, 2009). K tomu, abychom si mohli sebereflexi poskytovat, využíváme i různé nástroje. Mezi tyto nástroje patří například seberefektivní deník a seberefektivní dotazník. Mezi nejčastěji používaný nástroj se řadí hodnotící zprávy. Co se týče efektivnosti nástrojů, mezi ty nejlepší se řadí vzájemné hospitace. Při vzájemné hospitaci totiž získáváme reflexi od ostatních kolegů, nad kterou se později můžeme postupně zamyslet a dosáhnout tak zlepšení ve své profesi (Syslová, 2013).

Druhý pojem, reflexe, je velmi úzce spjat se sebereflexí. Můžeme říct, že reflexe má poněkud širší význam, nejde totiž jen o náš pohled na sebe samé, ale je zde zahrnut především názor od ostatních pedagogů či přímo od ředitele školy (Syslová, 2013). Také díky reflexi může dojít ke zlepšení kvality výuky. Přináší nám zpětnou vazbu o tom, co právě proběhlo. Pedagog, kterému je reflexe poskytnuta, se může zamyslet nad vylepšením svých činností, přístupů a celkově všeho, v čem vidí po reflexi nedostatky a tím tak dochází ke zkvalitnění výuky (Slavík, Hajerová Müllerová, & Soukupová, 2020).

2.1 Metody a nástroje sebereflexe

Abychom mohli sebereflexi provádět, potřebujeme znát určité metody a nástroje, které nám k tomu slouží. V sebereflexi je důležité, abychom dokázali zpracovat informace, které získáme. K tomu, aby byla sebereflexe co nejefektivnější, využíváme určité metody, které dělíme na písemné a ústní. Mezi tyto základní metody řadíme pozorování, rozhovor a dotazník. V pedagogické praxi je vhodné, aby se tyto dva druhy metod navzájem doplňovaly (Horká & Syslová, 2011). V následující kapitole si blíže přiblížíme již zmíněné metody.

2.1.1 Pozorování a rozhovor

Pozorování řadíme k základním metodám sebereflexe. Při pozorování je důležité, abychom měli jasně stanovený cíl. Tuto metodu můžeme využít v případě, kdy nás pozorujeme například kolegyně, která nám následně poskytne zpětnou vazbu, z které my provedeme

sebereflexi. Pro kolegyni to může být užitečné též, jelikož si z pozorování může vzít inspiraci pro svůj vlastní přístup k práci. Slouží jí to v podstatě jako reflexe. Pokud se ale nejedná o pozorování od kolegyně, můžeme využít **pozorování pomocí videonahrávky**. Videonahrávka je v podstatě specifická forma běžného pozorování, kdy si učitel nahraje sám sebe a poté využije sebereflexi k zjištění různých poznatků. K pozorování dále spadá metoda, kterou nazýváme **videotrenink interakcí**. Při této metodě se klade důraz na komunikaci a také vzájemnou interakci mezi dítětem a učitelem. Výhodou zde je, že můžeme pozorovat opakovaně, a tak si všimnout více detailů, které jsou podstatné a měly by se využívat častěji. Někjaký závěr, který by měl z pozorování vycházet je buď písemná krátká zpráva či pouze vnitřní dialog, který si učitel udělá sám se sebou (Horká & Syslová, 2011).

Další metodou je rozhovor. Jak uvádí Pedagogický slovník, rozhovor je „Výzkumný prostředek používaný při dotazování, spočívající v přímé ústní komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem či informantem.“ (Průcha, Walterová & Mareš, 2013, s. 250). V rámci sebereflexe využíváme sebereflektivní rozhovor, který vede učitelka sama se sebou. Aby sebereflexe byla přínosná, je potřeba, aby učitel dokázal vést dialog sám se sebou. Tento dialog se poté dělí na dva pohledy – „já pozorovaný“ a „já pozorující“. Rozhovor může probíhat buď to ústní formou, ale také písemnou formou. Při tomto rozhovoru dělíme otázky na vnější a vnitřní. Vnější otázky jsou používány spíše ze začátku a měly by být zaznamenávány například do sebereflektivního deníku. Později přicházejí otázky vnitřní (Horká & Syslová, 2011).

2.1.2 Sebereflektivní deník

Při psaní sebereflektivního deníku si učitel zaznamenává různé pocity, prožitky, zážitky, úspěchy, ať už pozitivní či negativní a také různé postřehy. Jedná se zde o určitou formu sebepoznání. Při psaní deníku by se měla odrážet opravdová realita, která probíhá. Deník slouží také k tomu, aby si učitel s odstupem času dokázal zanalyzovat různé situace, které dříve proběhly, říct si proč to tak bylo a co bylo třeba příčinou nějakého neúspěchu (Horká & Syslová, 2011). Jak jsme již z popisu mohli pochopit, jedná se o písemnou formu sebereflexe (Syslová, 2013). A jak píše Švec (2005, s. 80) ve své knize „... považují písemně vyjadřovaný vnitřní dialog studenta učitelství i učitele za účelný prostředek analýzy a zdokonalování jeho pedagogické činnosti.“ Můžeme tedy shrnout, že pomocí sebereflektivního deníku na sobě učitel záměrně pracuje, rozvíjí sám sebe a své sebepoznání.

2.1.3 Sebereflektivní dotazník

Sebereflektivní dotazník si mateřská škola stanoví sama. Při vytváření dotazníku se jedná o náročnější přípravu, je zde složitější vymyslet daný obsah dotazníku. Dotazník by měl obsahovat otázky, které se týkají vzdělávání v daných třídách v mateřské škole a celkově všeho co souvisí s řízením školy a vzděláváním jako takovým. Otázky mohou být otevřené, uzavřené a polootevřené. Při otevřených otázkách mají učitelé větší prostor pro vyjádření svého názoru na danou problematiku (Syslová, 2013).

2.1.4 Hodnotící zprávy

Hodnotící zprávy nám slouží k tomu, abychom dokázali vyhodnotit průběh mateřské školy za dané období. Je potřeba si zde stanovit určitá kritéria, aby hodnocení mělo dostatečnou úroveň. Nevýhoda v tomto nástroji sebereflexe je v tom, že je to těžké na vyhodnocení, pokud má učitel až moc volný projev. Projev každého učitele bude různý. Naopak výhodou se zde jeví motivace k tomu, že má učitel možnost volného projevu (Horká & Syslová, 2011).

2.2 Zpětná vazba

Zpětná vazba je důležitým nástrojem pro profesionální růst a rozvoj učitelů mateřské školy. Kvalitní zpětná vazba umožňuje učitelům získat cenné informace o tom, co dělají dobře a co by mohli zlepšit, a také se dozvědět jaký vliv jejich práce má na děti a rodiče. V mateřské škole by měla být zpětná vazba poskytována pravidelně a systematicky. Základem je pravidelné setkávání s vedením mateřské školy, kde by se měly diskutovat nejenom výsledky práce učitele, ale také jeho cíle a plány do budoucna.

Pedagogický slovník definuje zpětnou vazbu jako „Jeden z nejdůležitějších prvků řízení různých systémů: (zpětný) vliv řízeného procesu na řídicí orgán nebo přenos informace o výstupu určitého děje na jeho vstupní faktory.“ (Průcha, Walterová & Mareš, 2013, s. 386) Zpětná vazba nám umožňuje podívat se na danou činnost pozpátku, tím nám poskytuje informace, které by měly vést ke změně daného problému. Ze zpětné vazby bychom si měli vzít takové poznatky, které povedou ke zlepšení činnosti, která je zrovna reflektována (Starý & Laufková, 2016). K čemu nám tedy zpětná vazba slouží? Podle Reitmayerové a Broumové (2007, s. 13) zpětná vazba „... pomáhá člověku si zpětnovazební informace nejen uvědomit, ale také zpracovat a aplikovat na jeho chování v budoucích, typově podobných případech.“ Můžeme tedy říct, že zpětná vazba je nezbytná pro náš celkový vývoj, ať už profesní či

osobní. Syslová (2013) uvádí, že zpětná vazba, kterou nám poskytuje ředitel školy se řadí k nejučinnějším nástrojům reflexe, avšak tato zpětná vazba by neměla být ve stylu hodnocení dobře nebo špatně. Zpětná vazba jako taková by se měla týkat popisného stylu, nikoliv hodnotícího. Informace, které jsou předávány by měly být jasné a stručné. Takovou zpětnou vazbu můžeme využít například i při pohospitačním rozhovoru. K tomu, aby byla zpětná vazba efektivní bychom se měli držet určitých pravidel. Mezi tyto pravidla patří, že při zpětné vazbě bychom se měli zaměřovat na konkrétní chování, nebo událost, kterou chceme popisovat. Dále jak už bylo zmíněno výše, při zpětné vazbě popisujeme, nikoliv hodnotíme. Zpětná vazba by měla vést k určitým změnám a také by měla probíhat oběma směry. V neposlední řadě je důležité, aby jedinec, kterému je zpětná vazba poskytována, měl o tuto činnost zájem a vzal si z ní určitá ponaučení do budoucna (Fischer & Schratz, 1997, podle Syslová, 2013). Co může zpětnou vazbu negativně ovlivnit je to, pokud jedinec, který ji poskytuje, nedokáže zcela správně předat efektivní zpětnou vazbu (Slavíková a kol., 2007, podle Syslová, 2013).

2.3 Profesionální růst učitele

Jak jsem již zmiňovala, zpětná vazba je důležitým nástrojem pro profesionální růst a rozvoj učitele. Avšak mezi efektivní nástroje řadíme především hospitace, hodnotící rozhovory jako je například pohospitační rozhovor a celková reflexe (Syslová, 2016). Profesionální rozvoj učitele můžeme definovat jako „soubor aktivit vedoucích ke zdokonalování výkonu profese učitele a zkvalitňování výsledků učení žáků“ (Starý, Dvořák, Greger & Duschinská, 2012, s. 12, podle Syslová 2016). Aby se učitel ve své profesi mohl zlepšovat a posouvat dál, je také důležitá určitá podpora a motivace ze strany vedení mateřské školy (Syslová, 2016). Trojanová (2017) ve své knize uvádí, že motivace se ve většina případů vztahuje pouze k financím, avšak je spousta dalších typů motivace, které mohou být využity. Někteří jsou toho názoru, že profese učitele je natolik náročná, že finanční ohodnocení zdaleka neodpovídá jejich zatížení (Management mateřských škol: [praktické rady pro ředitelky MŠ, c2012). Motivovat pracovníky můžeme také pomocí příjemné pracovní atmosféry či neobvyklým hodnocením v podobě ocenění nejlepších učitelů (Prášilová, 2006).

Měli bychom mít na paměti, že pokud chceme učitele motivovat, je potřeba, aby byly uspokojeny jeho základní potřeby, které určuje Maslowova pyramida potřeb (Bečvářová, 2003). Pokud chceme, aby se učitel ve své profesi rozvíjel, je potřeba, aby měl určitou jistotu a pocit bezpečí v prostředí, ve kterém pracuje. Je důležité, aby se učitelé dokázali shodnout

na tom, co považují za kvalitu. Při tom jim může pomoci Rámcem profesních kvalit učitele mateřské školy, který slouží k hodnocení a sebehodnocení kvalit učitele. Díky němu si mohou vytvořit určitý základ, z kterého může vycházet rozvoj školy i jednotlivce. Zde pak můžeme využít společné rozhovory mezi vedením a učiteli, kde učitelé mohou předávat jejich vize a plány v osobním i profesním rozvoji. Vedení školy může učitele v jejich rozvoji podporovat různými způsoby, kterými jsou například hospitace, podpora v jejich sebevzdělávání, různé oceňování či rozhovory, které mohou vést k určitému rozvoji (Syslová, 2016).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Hospitace v učitelské profesi jsou i v dnešní moderní době mnohdy chápány jako nepříjemný nástroj kontroly a nejsou zdaleka přijímány jako cesta ke zlepšení nejen práce, ale i osobnosti učitele. Poskytují hospitace nejen obavy, ale i zpětnou vazbu? Jsou mezi učiteli prováděny vzájemné hospitace a poskytují zpětnou vazbu? Co je pro učitele nejdůležitější ze zpětné vazby?

Praktická část bakalářské práce hledá odpovědi na výše uvedené otázky, ale mnohé další s hospitacemi, jako i zpětnou vazbou souvisejícími. Pro tuto bakalářskou práci byl zvolen kvantitativní design výzkumu. Pro sběr dat byl určen dotazník pro učitele mateřských škol, který byl sestaven na základě stanovených výzkumných cílů a otázek. V empirické části je mým cílem představit metodologii výzkumu, dále vyhodnotit interpretovat zjištění, která jsem získala, vyvodit závěry a v neposlední řadě navrhnout doporučení pro praxi.

3.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

V této kapitole si představíme cíle a otázky, které byly stanoveny pro tento výzkum. Uvedeme si zde hlavní výzkumný cíl, na který navazují dílčí výzkumné cíle, dále pak hlavní výzkumnou otázku a také dílčí výzkumné otázky.

Hlavní výzkumný cíl: Zjistit, jakou zpětnou vazbu poskytují hospitace učitelům mateřských škol.

Hlavní výzkumná otázka: Jakou zpětnou vazbu poskytují hospitace učitelům mateřských škol?

Dílčí výzkumné cíle

1. Zjistit existenci provádění vzájemných hospitací.
2. Zjistit, na co se učitelé mateřských škol primárně zaměřují při hospitaci.
3. Zjistit, co je ze zpětné vazby považováno za nejdůležitější pro učitele mateřských škol.

Dílčí výzkumné otázky

1. Jsou v mateřských školách prováděny vzájemné hospitace?
2. Na co se učitelé mateřských škol primárně zaměřují při hospitaci?

3. Co je považováno za nejdůležitější, nejvíce obohacující zpětnou vazbu pro učitele mateřských škol?

3.2 Výzkumná metoda

V tomto kvantitativním výzkumu byla zvolena metoda dotazník. Gavora (2010) uvádí, že dotazník volíme v tom případě, pokud je naším cílem vytěžit co nejvíce odpovědí. Velkou výhodou dotazníku je to, že do něj neinvestujeme příliš mnoho času. Můžeme říci, že dotazník funguje na principu takovém, že výzkumník klade písemné otázky a respondenti na ně následně odpovídají písemnými odpověďmi. Velký důraz je kladen na to, aby byl správně stanovený cíl výzkumu, z kterého vychází celková struktura dotazníku, pokud tomu tak není, tak se to následně v dotazníku, jeho obsahu, struktuře apod. projeví.

Následně představím dotazník, který byl využit v tomto výzkumu. V první části dotazníku se objevují otázky, které se dotazují na základní informace o respondentovi, jako je například jeho pohlaví, nejvyšší dosažené vzdělání či délka praxe. Po těchto základních otázkách na respondenty, následují položky, kterých je celkem 23 (včetně již zmíněných otázek o respondentovi). V dotazníku se objevují otázky uzavřené, polouzavřené, ale i otevřené. Největší zastoupení mají otázky uzavřené, těch je v dotazníku celkem 15, polouzavřených otázek je dohromady 5 a nejmenší zastoupení mají otázky otevřené, a to v počtu 3. Nejprve se dotazník sestavil na nečisto v programu Microsoft Word, poté jsem využila internetovou stránku Survio, kde jsem dotazník převedla do elektronické podoby. Tento dotazník byl rozesílán pomocí emailu a také byl přístupný na sociálních sítích. Elektronický dotazník jsem zvolila hned z několika důvodů, avšak hlavním důvodem bylo snadné rozesílání a dostupnost pro co nejvíce respondentů. Taktéž je zde velká úspora času. Dotazník byl přístupný od 26. 1. 2023 do 19. 2. 2023, poté byl sběr dat ukončen z důvodu žádných nových odpovědí. Za poměrně krátkou dobu si dotazník otevřelo celkem 274 respondentů, přičemž dotazník dokončilo 127 respondentů. Z těchto údajů tedy vyplývá, že úspěšnost vyplnění dotazníku byla 46,4 %. Při finálním pročitání odpovědí muselo být vymazáno 7 dotazníků z důvodů špatného postupování, tím pádem konečný stav respondentů uvádí číslo 120. Byli vymazáni respondenti, kteří na otázku č. 4. – zda probíhají vzájemné hospitace v jejich mateřské škole, odpověděli ne, v tomto případě měli dotazník ukončit, jak bylo i v popisu odpovědi. Respondenti však pokračovali dále ve vyplňování otázek, i přesto, že zde měli dotazník ukončit. Jednotlivé odpovědi by tak mohly být zkresleny, a právě z toho důvodu jsem tyto dotazníky vymazala. Veškeré získané dotazníky jsou zcela anonymní.

3.2.1 Způsob zpracování dat

Získaná data z dotazníkového šetření jsem zpracovávala pomocí programu Microsoft Excel. Tyto data byla následně převedená buď to do grafů či tabulek. U grafů jsem zobrazila především relativní četnosti, u tabulek poté relativní i absolutní četnosti. Data v tabulkách jsou vždy seřazena od největšího počtu zastoupení po nejmenší. Zpracování otevřených otázek se mírně lišilo. Nejprve jsem si vypsala veškeré odpovědi, které respondenti zmínili, poté jsem vypracovala jednotlivé kategorie a data dle nich roztřídila. Nakonec byla tato data vložena do tabulek.

4 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE DAT

V této kapitole se zaměříme na podrobnou interpretaci výsledků, které jsem získala z dotazníkového šetření. Každá otázka z dotazníku zde bude podrobně rozepsána a rozebrána, jelikož všechny otázky jsou zásadní a přináší podstatné informace týkající se výzkumu. Následné odpovědi budou znázorněny v grafech či tabulkách. Otevřené otázky byly zpracovány následovně. Nejprve jsem si vytvořila kategorie, které byly v jednotlivých odpovědích zastoupeny a poté jsem je znázornila v tabulkách. První tři otázky jsou zaměřeny na respondenta, jeho pohlaví, dosažené vzdělání a délku praxe. Následující otázky se již zaměřují konkrétněji na dané téma, tedy na vzájemné hospitace jako zpětnou vazbu. Jednotlivé odpovědi v tabulkách jsou vždy řazeny v počtu responzí od nejvyššího po nejmenší, avšak možnost odpovědi „jiné“ je vždy uvedena jako poslední v tabulce.

Položka č. 1: Zde uveďte, Vaše pohlaví:

První otázka dotazníku se zaměřovala na pohlaví respondenta. Jak jsem již uvedla výše, dotazník vyplnilo celkem 120 respondentů, z toho byli ve 100% respondenti ženského pohlaví. Již při této informaci můžeme sledovat, že větší zastoupení zaměstnanců v mateřských školách jsou ženy.

Tabulka 1: Pohlaví respondentů

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Žena	120	100 %
Muž	0	0 %

Položka č. 2: Zde uveďte, Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

Další otázka se zaměřovala na nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Tuto otázku jsem zvolila z důvodu zjištění dosažené úrovně vzdělávání respondentů vyplňujících dotazník. Avšak neznamena, že pedagog, který dokončil „pouze“ střední školu pedagogickou vykonává svou práci hůře jak pedagog, který má dokončené vysokoškolské vzdělání. Ve většině případů hraje velkou roli i délka praxe, která je pro získávání zkušeností velmi důležitá. Z dotazníkového šetření jsme zjistily, že právě největší zastoupení má Střední škola pedagogická a to 39,2 %, další nejpočetnější odpovědí byla Pedagogika předškolního věku – bakalářské studium a to 20 %. Následovala Speciální pedagogika – bakalářské studium – 14,2 %, dále pak Specializace v pedagogice – magisterské studium – 6,7 %. Nejmenší

počet zastoupení pak měla Speciální pedagogika – magisterské studium a to 5 %. Respondenti zde měli možnost uvést i jiné dosažené vzdělání. V tomto případě se zde nejčastěji objevovaly odpovědi jako VOŠ – předškolní a mimoškolní pedagogika, Pedagogika předškolního věku – magisterské studium, Speciální předškolní pedagogika – učitelství pro MŠ – bakalářské studium, Sociální pedagogika – bakalářské studium. Také se zde ale objevily odpovědi jako Školský management, Učitelství pro 1.stupeň, Pedagog volného času a vychovatel a v neposlední řadě i Obchodní akademie.

Tabulka 2: Nejvyšší dosažené vzdělání

Možnosti odpovědi	Responzí	Podíl
Střední škola pedagogická	47	39,2 %
Pedagogika předškolního věku – bakalářské studium	24	20 %
Speciální pedagogika – bakalářské studium	17	14,2 %
Specializace v pedagogice – magisterské studium	8	6,7 %
Speciální pedagogika – magisterské studium	6	5 %
Jiné, uveďte jaké:	18	15 %

Položka č. 3: Zde uveďte, jaká je délka Vaší praxe v mateřské škole:

Jak jsem již zmiňovala v předchozí otázce, kvalita práce pedagoga někdy nezáleží na jeho dosaženém vzdělání, ale co se týče získávání zkušeností, je velmi důležitá délka praxe v dané profesi. Konkrétně v profesi učitele mateřské školy je délka praxe velkou výhodou pro získání a případné předávání zkušeností mladším kolegům. Při této profesi v mnoha případech improvizujeme, jelikož nám den ode dne mohou nastat situace, se kterými nepočítáme, a musíme si s nimi poradit. A právě čím delší praxi máme, tím je pro nás snazší se s těmito situacemi vypořádat. Ze získaných dat má největší zastoupení délka praxe v rozmezí 1-5 let (27,5 %), dále pak rozmezí 6-10 let (21,7 %), hned vzápětí praxe dlouhá nad 25 let (20,8 %), následuje délka praxe nad 15 let (16,7 %) a nejmenší zastoupení má rozmezí 10-15 let (13,3 %). Můžeme si všimnout, že dotazník vyplnilo nejvíce učitelek,

kteří mají praxi maximálně do 5 let, můžeme tedy říct skoro začínající učitelky, avšak poměrně hned vzápětí je největší zastoupení učitelek, které mají dlouholetou praxi až nad 25 let.

Tabulka 3: Délka praxe

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
1-5 let	33	27,5 %
6-10 let	26	21,7 %
Nad 25 let	25	20,8 %
Nad 15 let	20	16,7 %
10-15 let	16	13,3 %

Položka č.4: Zde uveďte, zda jsou ve Vaší mateřské škole prováděny vzájemné hospitace:

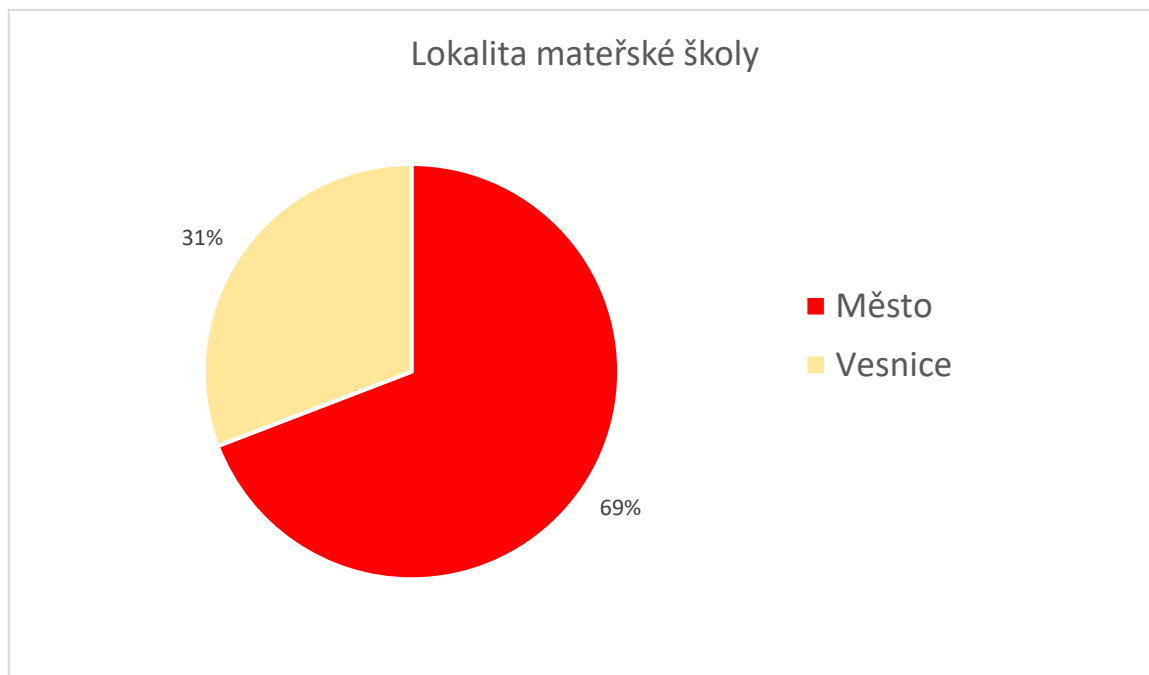
V této otázce jsem se zaměřila na provádění vzájemných hospitací v mateřské škole. Respondenti zde měli na výběr ze dvou odpovědí, ano – pokračujte prosím v dotazníku, ne – dotazník prosím ukončete. Ve finální verzi 120 respondentů zodpovědělo, že vzájemné hospitace jsou v jejich mateřské škole prováděny. Chtěla bych zmínit i odpovědi sedmi respondentů, kteří se vyjádřili tak, že vzájemné hospitace se v jejich mateřské škole neprovádějí. I přesto, že dotazníky těchto respondentů byly vymazány z důvodu špatného postupu v následujících otázkách a tím pádem i možného zkreslení odpovědí, ráda bych tyto odpovědi zaznačila do grafu, aby bylo vidět, že vzájemné hospitace nejsou prováděny všude.

Graf 1: Existence provádění vzájemných hospitací

Položka č. 5: Zde uveďte, kde se Vaše mateřská škola nachází:

Tato otázka byla zvolena z toho důvodu, že jsem se přímo nezaměřila na daný kraj v republice, takže nebylo známo odkud respondenti pocházejí. Avšak hlavním důvodem zvolení této otázky bylo, abych měla přehled o tom, zda se vzájemné hospitace provádí i na vesnici, kde jsou obvykle menší mateřské školy, nebo spíše ve městech, kde jsou právě naopak mateřské školy větší. Ze získaných dat vyšlo, že respondenti, kteří dotazník vyplňovali, pracují spíše v mateřských školách ve městech, a to přesně v zastoupení 69,2 %. Respondenti, kteří pracují v mateřských školách na vesnici měli tedy menší zastoupení, a to více jak o polovinu, přesněji tedy 30,8 %.

Graf 2: Lokalita mateřské školy

Položka č. 6: Zde uveďte, kolik tříd má Vaše mateřská škola:

V této otázce jsem se zaměřila na zjištění, kolik tříd mají dané mateřské školy. Tato otázka se nabízela k tomu, abych zjistila, zda se vzájemné hospitace provádí i v mateřských školách, které mají menší počet tříd. Je zcela logické, že u mateřských škol s větším počtem tříd bude větší pravděpodobnost realizování vzájemných hospitací než například u mateřských škol, které mají pouze jednu třídu. Z odpovědí, které respondenti uvádí, je nejvíce zastoupená odpověď s počtem tříd 3-5 (50,8 %), dále pak 6 a více (26,7 %) a nejmenší počet zastoupení mají třídy v počtu 1-2 (22,5 %).

Tabulka 4: Počet tříd v MŠ

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
3-5 tříd	61	50,8 %
6 a více tříd	32	26,7 %
1-2 třídy	27	22,5 %

Položka č. 7: Zde uveďte, jak často provádíte vzájemné hospitace ve Vaší mateřské škole:

Od respondentů jsme dále zjišťovaly, jak často jsou v jejich mateřských školách prováděny vzájemné hospitace. Zda se klade důraz spíše na kvantitu či kvalitu – viz Položka č. 15. Jak uvádí Syslová (2013), je lepší, pokud hospitace budou probíhat méněkrát, ale o to více kvalitnější budou, než aby probíhaly poměrně často, ale nevedly k žádným změnám. Ideální počet hospitací je alespoň jedenkrát ročně, nejlepší variantou jsou hospitace, které probíhají dvakrát ročně. Z responzí, které jsme získaly, vychází tyto výsledky. Nejvíce respondentů uvedlo, že v jejich mateřské škole jsou hospitace prováděny 1x za půl roku (43,3 %), druhou nejčastější odpovědí bylo, že hospitace jsou prováděny 1x za čtvrt roku (25,8 %), dále potom 1x za rok (20,8 %) a nejmenší počet zastoupení měla odpověď provádění hospitací 1x za měsíc (10 %).

Tabulka 5: Četnost provádění vzájemných hospitací

Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
1x za půl roku	52	43,3 %
1x za čtvrt roku	31	25,8 %
1x za rok	25	20,8 %
1x za měsíc	12	10 %

Položka č. 8: Zde uveďte, jak vnímáte vzájemné hospitace mezi kolegy:

Každý z nás je jiný a každý z nás vnímá určité situace jinak. A právě z tohoto důvodu byla zvolena tato otázka. Pomocí ní jsme chtěly zjistit, jak jsou vzájemné hospitace mezi kolegy vnímány. Někomu tato činnost může být nepříjemná a cítí se v ní nekomfortně, naopak někdo jiný tuto činnost vyžaduje, přináší mu různá obohacení, zkušenosti a rady do budoucí praxe. Bečvářová (2003) uvádí, že hospitace jako takové, by měly mít obohacení pro obě dvě strany. Také píše o tom, že je vhodné, aby hospitace byly předem ohlášeny, jelikož tato činnost je velmi náročná pro obě dvě strany. Následně si představíme výsledky, které vychází z odpovědí respondentů. Největší počet respondentů se shoduje, že vzájemné hospitace mezi kolegy jsou pro ně inspirativní (64,2 %), motivující (37,5 %) a podnětné (36,7 %). Objevují se zde ale i respondenti, pro které jsou vzájemné hospitace mezi kolegy zbytečné (8,2 %), anebo se s touto variantou hospitací neseťkali (2,5 %). Byla zde i možnost

pro vyjádření vlastního názoru, kde respondenti mohli uvést jakékoliv jiné pocity či postoje, které mají vůči těmto hospitacím. Tuto možnost využilo 3,3 % respondentů. Dva respondenti se zde shodli, že je pro ně taková situace stresující a že může vyvolávat i konflikty. Jeden z respondentů dále uvedl, že jelikož je jejich kolektiv dlouhodobě stálý a všichni navzájem ví, kdo jak pracuje, je to pro ně momentálně zbytečné, avšak pro začínající učitelky je to motivující a inspirativní. A nakonec jeden z respondentů uvedl, že jsou pro něj tyto hospitace inspirativní, avšak v jejich mateřské škole velmi nelibé, jelikož musí v hospitačním záznamu vždy uvádět hrozby, hrůzy a velmi slabé stránky, i přesto, že žádné nebyly.

Tabulka 6: Vnímání vzájemných hospitací mezi kolegy

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Inspirativní	77	64,2 %
Motivující	45	37,5 %
Podnětné	44	36,7 %
Zbytečné	10	8,3 %
Nesetkala jsem se s touto variantou	3	2,5 %
Jiné, uveďte jaké:	4	3,3 %

Položka č. 9: Zde uveďte, zda Vám hospitace poskytují zpětnou vazbu:

Vzhledem k tomu, že chceme zjistit, jakou zpětnou vazbu poskytují hospitace předškolnímu pedagogovi, musíme nejprve zjistit, zda vůbec z pohledu učitelky mateřské školy hospitace zpětnou vazbu poskytují. Pomocí zpětné vazby si učitel veškeré informace uvědomí, a díky tomu s nimi může dále pracovat. Pokud nastane situace, která bude podobná jako ta, kterou řešili při zpětné vazbě, měl by se nad tím učitel alespoň zamyslet a případně k tomu přistoupit lépe než předtím (Reitmayerová & Broumová, 2007). Respondenti měli na výběr ze dvou odpovědí – ano či ne. Jak jsme již předpokládaly, z větší části je zastoupena odpověď ano (90,8 %). Ovšem je zde zastoupená i odpověď ne, a to v 9,2 %. V položce č. 23 si podrobněji rozebereme osobní názory na zpětnou vazbu, kde měli respondenti možnost se v otevřené otázce vyjádřit.

Graf 3: Poskytuje hospitace zpětnou vazbu?

Položka č. 10: Vyjádřete svůj názor na důležitost funkce hospitace od nejdůležitější (číslo 1), po nejméně důležitou (číslo 4), přičemž číslem jedna začněte:

Jak je zmíněno již v teoretické části, hospitace plní určité funkce. V dotazníku jsme se inspirovaly uvedením funkcí, podle Syslové (2013). Tyto funkce rozdělujeme následovně. Hospitace jako: prostředek diagnostiky vzdělávacích potřeb učitelů, prostředek kontroly úrovně přímé pedagogické práce učitele, prostředek diagnostiky dalšího vzdělávání, součást personální práce, nástroj sebereflexe a seberozvoje učitele. Respondenti měli seřadit následující funkce dle toho, jak vnímají jejich důležitost. Největší zastoupení měla funkce hospitace jako nástroj sebereflexe a seberozvoje učitele. Druhou nejdůležitější funkci uvádí respondenti hospitace jako prostředek kontroly přímé pedagogické práce učitele. Následuje funkce hospitace jako prostředek diagnostiky dalšího vzdělávání a v poslední řadě je dle respondentů nejméně důležitá funkce hospitace jako součást personální práce.

Tabulka 7: Funkce hospitace

Odpověď	Důležitost
Nástroj sebereflexe a seberozvoje učitele	2,9
Prostředek kontroly přímé pedagogické práce učitele	2,8

Prostředek diagnostiky dalšího vzdělávání	2,5
Součást personální práce	1,9

Položka č. 11: Co považujete za nejdůležitější při hospitaci, kterou vnímáte jako nástroj sebereflexe, jako hospitovaný? (možno označit tři odpovědi):

Při této otázce bylo mým cílem zjistit, co je pro předškolního pedagoga nejdůležitější při hospitaci, která je vnímána jako nástroj sebereflexe, v tomto případě z pohledu hospitovaného. Každý nahlíží na sebereflexi jinak a pro každého může být důležité něco jiného. Jak můžeme dle výsledků vidět, nejpočetnější zastoupení má odpověď, že nejdůležitější je pro předškolní pedagogy hospitace, jako motivace k úpravě vlastního přístupu k práci (60,8 %). Aby mohl učitel svou práci zlepšovat, je potřeba dospět k nějakému zjištění nedostatků při práci s dětmi, což se jeví jako druhá nejpočetnější odpověď (50,8 %). Aktivita, které jsou s dětmi realizovány, by měly nějakým způsobem korespondovat s cíli mateřské školy. Tudíž další nejpočetnější odpověď se týká vývoje práce v souladu s cíli MŠ (35,8 %). Dále slouží hospitace předškolním pedagogům jako motivace k dalšímu vzdělávání (34,2 %) či jako informace o možnosti získat nové pomůcky a prostředky k práci (28,3 %). Poslední dvě nejméně zastoupené odpovědi se poté týkají vyhodnocení kvality práce učitele za určité období (22,5 %) a stanovení a úprava profesního cíle učitele (13,3 %). Můžeme si zde všimnout, že hospitace jsou ve většině případů vnímány jako zdroj motivace, zjištění nedostatků či zlepšení své práce, ale velmi málo je zastoupená oblast, která se týká profesního růstu učitele. Syslová (2015) uvádí, že hospitace slouží předškolním pedagogům také k tomu, aby se mohli zamyslet nad možností rozvoje profesního i osobního. Z toho tedy vyplývá, že hospitace i sebereflexe z hospitací, by se měly více zaměřovat i na profesní růst učitele a na jeho celkový seberozvoj.

Tabulka 8: Hospitace jako nástroj sebereflexe

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Motivaci k úpravě vlastního přístupu k práci	73	60,8 %
Zjištění nedostatků při mé práci s dětmi	61	50,8 %

Vývoj své práce v souladu s cíli MŠ	43	35,8 %
Motivaci k dalšímu vzdělávání	41	34,2 %
Informace o možnosti získat nové pomůcky a prostředky k práci	34	28,3 %
Vyhodnocení kvality práce učitele za určité období	27	22,5 %
Stanovení a úprava mého profesního cíle	16	13,3 %

Položka č. 12: Zde uveďte, na co se při hospitaci zaměřujete primárně, co je pro Vás podstatou v roli hospitujícího:

Při tvorbě této otázky jsem vycházela z knihy Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy od Zuzany Bečvářové, která v přílohách uvádí dotazník k hodnocení vzdělávacího procesu, který jsem částečně využila. Jak jsem již zmiňovala v teoretické části, při hospitaci je nutné si stanovit cíle, kterých se budeme držet. Předtím než hospitující bude provádět tuto činnost, je potřeba, aby si stanovil určitá kritéria toho, na co přesně se chce zaměřit, co pro něj bude při hospitaci důležité. Každá hospitace může být zaměřena na jinou oblast. Někdy je potřeba si vyhradit čas pouze na jednu oblast, a někdy při hospitaci pozorujeme i více oblastí dohromady – viz otázka č. 13. V této otázce jsem se zaměřila na konkrétní přístupy učitele k dětem. Mým cílem zde bylo zjistit, na které z těchto přístupů se hospitující nejvíce zaměřuje, co je pro něj prioritou při práci, kterou učitel vykonává. V otázce měli respondenti možnost výběru až pěti odpovědí, z kterých vyšly následující výsledky. Největší počet zastoupení měly tyto dvě odpovědi: „Podporování samostatnosti, tvořivosti a nápaditosti dětí“ (68,3 %) a „Jednat s dětmi tak, že učitel přihlíží k jejich individuálním potřebám“ (67,5 %). Hned za nimi následovala odpověď, která měla taktéž velký počet zastoupení, a to „Všímat si aktuálních potřeb dětí a reagovat na ně“ (65,8 %). Poté následovaly odpovědi, které byly velmi podobně procentuálně zastoupené a to, „Dát dětem možnost vyjádřit vlastní názor či úsudek“ (47,5 %) a „Nabídka činností je dostatečně různorodá a pestrá“ (45 %).

Méně početnější odpovědi poté byly „Dbát na to, aby v nabídce byly činnosti různě náročné, jednoduché i obtížnější“ (34,2 %), „Nespěchat na děti, nechat je dokončit činnost“ (30,8 %). A dvě nejméně zastoupené odpovědi byli pak tyto „Zda je učitel/ka schopen/schopna reflexe, sebereflexe“ (21,7 %) a „Ovládání oborové didaktiky a její využití“ (5 %).

Z výsledků, které jsem zde uvedla tedy vyplývá, že při hospitaci se hospitující zaměřuje převážně na to, zda je k dětem přistupováno dle jejich individuálních potřeb, také je důležité rozvíjení jejich samostatnosti a tvořivosti a v neposlední řadě, zda si učitel všímá a reaguje na aktuální potřeby dětí. Naopak nejméně se zaměřují hospitující na to, zda je učitel schopen určité sebereflexe a reflexe a zda ovládá oborovou didaktiku a její využití v praxi.

Tabulka 9: Primární zaměření hospitujícího

Možnosti odpovědi	Responzí	Podíl
Podporování samostatnosti, tvořivosti a nápaditosti dětí	82	68,3 %
Jednat s dětmi tak, že učitel přihlíží k jejich individuálním potřebám	81	67,5 %
Všímat si aktuálních potřeb dětí a reagovat na ně	79	65,8 %
Dát dětem možnost vyjádřit vlastní názor či úsudek	57	47,5 %
Nabídka činností je dostatečně různorodá a pestrá	54	45 %
Dbát na to, aby v nabídce byly činnosti různě náročné, jednoduché i obtížnější	41	34,2 %
Nespěchat na děti, nechat je dokončit činnost	37	30,8 %

Zda je učitel schopen sebereflexe, reflexe	26	21,7 %
Ovládání oborové didaktiky a její využití	6	5 %

Položka č. 13: Seřad'te oblasti, které sleduje hospitační činnost od nejdůležitější (vyjádřena číslem 1), po nejméně důležitou (vyjádřena číslem 4), přičemž číslem jedna začněte:

Tato otázka velmi úzce souvisí s otázkou předchozí. V otázce č. 12 jsem se zaměřila detailněji na přístupy, které primárně sleduje hospitující při hospitaci a zde jsme se soustředily na určité oblasti, z kterých vycházely dané přístupy. Jak jsem již zmínila, při hospitaci je potřeba si určit oblasti, na které se zaměříme. Zde měli respondenti na výběr ze čtyř oblastí, přístup k dětem, pedagogický styl, vzdělávací nabídka (tvorba a naplňování TVP, ŠVP) a profesionální dovednosti související s pedagogickým procesem. Jelikož jsou tyto dvě otázky poměrně propojené, měly by tomu odpovídat i výsledky, které respondenti uvádí. Největší zastoupení zde měla oblast „Přístup k dětem“. Když se letmo vrátíme k odpovědím z předcházející otázky, jednou z nejpočetnějších odpovědí zde bylo, že učitel jedná s dětmi dle jejich individuálních potřeb a také všimnout si aktuálních potřeb dětí a reagovat na ně, tyto přístupy spadají pod danou oblast, tudíž můžeme říci, že výsledky zde odpovídají. Druhou nejpočetnější odpovědí byl „Pedagogický styl“. V předchozí otázce pod tuto oblast spadá taktéž jedna z nejpočetnějších odpovědí a to, podpora samostatnosti a tvořivosti dětí. Dále pak byla oblast „Vzdělávací nabídka (tvorba a naplňování TVP, ŠVP)“. Z přechodí otázky zde spadají odpovědi typu, že činnosti jsou různorodé, a různě náročné. Můžeme si všimnout, že tato oblast je až na třetím místě a odpovědi z přechodí otázky jsou také méně zastoupeny. V poslední řadě pak byla zvolena oblast „Profesionální dovednosti související s pedagogickým procesem“. Pod tuto oblast spadají odpovědi ohledně sebereflexe a reflexe učitele a také ovládání a využívání oborové didaktiky. Tyto odpovědi z předchozí otázky byly nejméně zastoupeny a jejich oblast taktéž. Tudíž můžeme říci, že výsledky z těchto dvou otázek opravdu logicky navazují.

Tabulka 10: Důležitost oblastí při hospitaci

Odpověď	Důležitost
Přístup k dětem	3,7
Pedagogický styl	2,3
Vzdělávací nabídka (tvorba TVP, ŠVP)	2,1
Profesionální dovednosti související s pedagogickým procesem	2,0

Položka č. 14: Seřad'te formy hospitace, dle efektivnosti tak, aby nejefektivnější forma byla první.

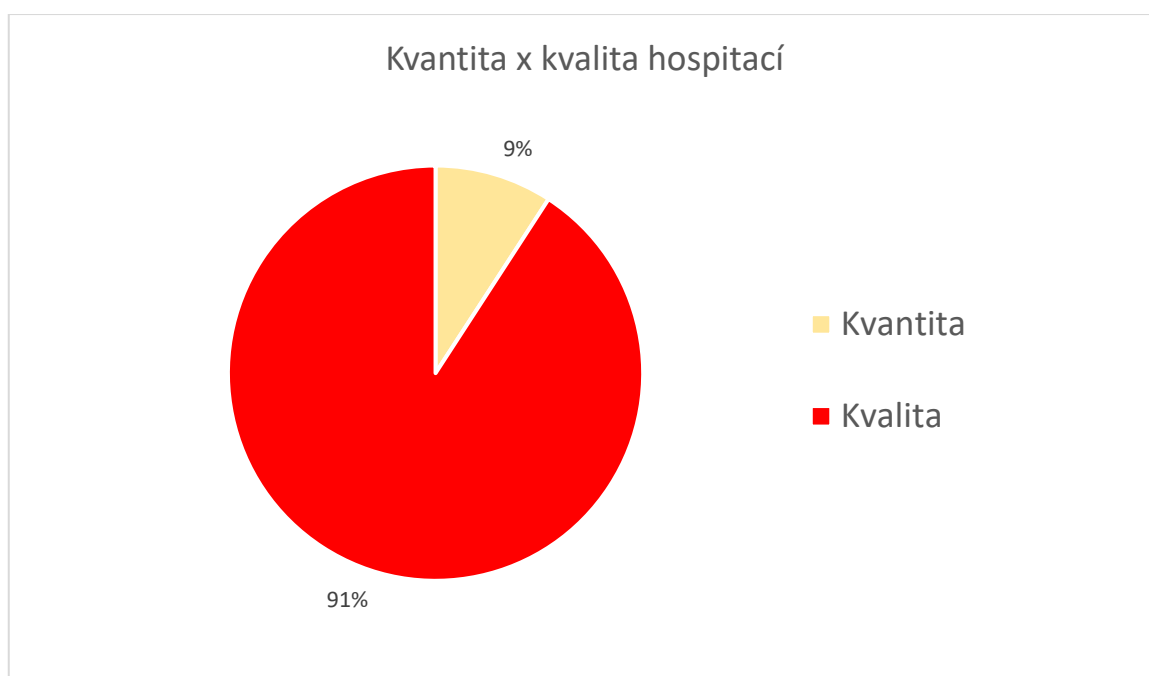
Hospitace jako taková, může probíhat ve více formách. Nejčastěji však hospitace probíhá pomocí pozorování, kdy je hospitující fyzicky přítomen ve třídě. Dle toho i odpovídají výsledky z této otázky, kdy pozorování je nejvíce zastoupená odpověď. Svobodová (2010) však uvádí další techniky, jako jsou například videozáznam, analýza dokumentů aj. Tyto techniky však popisuje jako evaluační. Avšak jak už víme, hospitace je součást autoevaluace, a tak můžeme pojmout tyto techniky jako využití při hospitaci samotné. Za druhou nejefektivnější formu hospitací považují respondenti videozáznam. Videozáznam má velkou výhodu v tom, že se na něj můžeme dívat opakovaně a probírat tak jednotlivé situace více do detailu a více se na ně zaměřit. (Svobodová, 2010) Jako poslední se pak ukazuje forma pomocí analýzy dokumentů. Pomocí těchto dokumentů můžeme sledovat na jaké úrovni se učitel nachází a jak kvalitní je jeho pedagogický proces. Avšak jak uvádí Svobodová (2010), může se stát, že tato technika nás lehce oklame. Jelikož neznamena, že učitel, který vede poctivě svou dokumentaci může být v realitě velmi necitlivý apod. Právě z tohoto důvodu je pozorování nejčastěji uváděné, jelikož při pozorování můžeme sledovat i to, jaký učitel je.

Tabulka 11: Formy hospitace

Odpověď	Důležitost
Pozorování	2,9
Videozáznam	1,6
Analýza dokumentů	1,5

Položka č. 15: Zde uveďte, zda by dle Vašeho názoru měla být upřednostňována:

Lze říci, že tato otázka souvisí s otázkou č. 7, kde jsem se respondentů ptala, jak často provádí vzájemné hospitace v jejich mateřské škole. V této otázce ale se ptám respondentů, jaký je jejich názor, jak často má být hospitace prováděna. Je nabízena možnost vybrat ze dvou odpovědí, a to buď kvantita – více hospitací nebo kvalita – méně hospitací směřující ke změně. Zcela logická by měla být odpověď méně hospitací směřující ke změně, protože právě z tohoto důvodu jsou hospitace realizovány. Také tomu tak odpovídaly výsledky, kdy většina respondentů vybrala odpověď kvalita (90,8 %). Avšak našli se i respondenti, kteří vybrali odpověď kvantita, tedy více hospitací (9,2 %). Z výsledků tedy vyplývá, že většina stojí za názorem toho, aby hospitace byly méně často, ale směřovaly ke změně.

Graf 4: Kvantita a kvalita hospitací

Položka č. 16: Zde uveďte, co Vám dělá největší potíže při hodnocení? (pokud jste v roli hospitujícího):

Pokud jsme v roli hospitujícího, je potřeba si stanovit určité oblasti, na které se zaměříme při hospitaci, jak jsem již zmiňovala výše. Po ukončení hospitace by mělo přijít ze strany hospitujícího určité hodnocení daného učitele. V pohospitačním hodnocení by se měl hospitující zaměřit na vybrané oblasti, u kterých poskytne hospitovanému zpětnou vazbu. Při sestavení této otázky, jsem se inspirovala od Syslové (2015), která uvádí určité oblasti, které nám mohou pomoci při sestavení cílů hospitace. Využila jsem dané oblasti a převedla

je do vlastního znění odpovědí, pomocí kterých jsme chtěla zjistit, které oblasti jsou pro učitele mateřské školy nejtěžší při hodnocení. Ze získaných dat nám vyšly následující výsledky. Největší potíží při hodnocení se ukazuje to, zda byly přímé pedagogické činnosti v souladu s kurikulárními dokumenty školy (32,5 %). Následovaly odpovědi, které se zdají být taktéž složitější při hodnocení. Mezi tyto odpovědi patří zhodnocení individualizace při PPČ (19,2 %) a také jaká byla příprava učitele na PPČ (15,8 %). Méně obtížnější se poté jeví oblasti, kde zahrnujeme vzájemnou komunikaci mezi učitelem a dítětem (13,3 %) a také posouzení toho, zda byl průběh činností navazující a vyvážený (9,2 %). Nejméně náročnou oblastí je poté vzájemná komunikace mezi dětmi (3,3 %). Respondenti zde měli také možnost uvedení jiné odpovědi než těch, co měli na výběr. Avšak při této možnosti se objevovaly odpovědi typu „nevím, žádné, ani jedno“ apod. Jeden respondent však uvedl odpověď, že je pro něj nejtěžší najít hrozby a velmi slabé stránky. Můžeme tedy říct, že volné odpovědi nijak výrazně neovlivnily výsledky z uzavřených možností.

Tabulka 12: Potíže při hodnocení

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Zda byly přímé pedagogické činnosti (PPČ) v souladu s kurikulárními dokumenty školy	39	32,5 %
Individualizace při PPČ	23	19,2 %
Jaká byla příprava učitele na PPČ	19	15,8 %
Vzájemná komunikace, učitel – dítě	16	13,3 %
Zda byl průběh činností vyvážený, navazující	11	9,2 %
Vzájemná komunikace, dítě – dítě	4	3,3 %
Jiné, uveďte jaké:	8	6,7 %

Položka č. 17: Zde uveďte, co Vám dělá největší potíže při sebereflexi? (pokud jste v roli hospitovaného):

Tato otázka velmi úzce souvisí s otázkou předchozí – č. 16. Avšak zaměřuje se na největší potíže při sebereflexi, tedy z pohledu hospitovaného. Jak již z teoretické části víme, že sebereflexe je nedílnou součástí hospitace, a právě díky ní si učitel rozvíjí jeho profesní kvality (Syslová, 2013). Jaké jsou tedy největší potíže při sebereflexi? Výsledky, které jsem z dotazníku získala, uvádím v následujícím textu. Největší potíží při sebereflexi se jeví vyhodnocení, zda byly cíle přímé pedagogické činnosti v souladu s kurikulárními dokumenty školy (34,2 %). Dále výsledky ukazují, že zhodnocení toho, zda byl průběh činností vyvážený a navazující se při sebereflexi jeví taktéž jako potíží (25,8 %). Poměrně stejně náročné se jeví individualizace při PPČ (13,3 %) a následně jaká byla příprava učitele na PPČ (11,7 %). Jako nejmenší potíží se poté ukazuje vzájemná komunikace ať už mezi učitel a dítětem (9,2 %) nebo mezi dětmi navzájem (2,5 %). I v této otázce měli respondenti možnost uvést jinou odpověď. Avšak i zde se objevovaly odpovědi jako „nevím, žádné, nemám, pokaždé něco jiného“. Tedy i zde můžeme říci, že nijak výrazně volné odpovědi neovlivnily dané výsledky z ostatních uvedených možností.

Tabulka 13: Potíže při sebereflexi

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Zda byly cíle přímé pedagogické činnosti (PPČ) v souladu s kurikulárními dokumenty školy	41	34,2 %
Zda byl průběh činností vyvážený, navazující	31	25,8 %
Individualizace při PPČ	16	13,3 %
Jaká byla příprava učitele na PPČ	14	11,7 %
Vzájemná komunikace, učitel – dítě	11	9,2 %
Vzájemná komunikace, dítě – dítě	3	2,5 %

Jiné, uveďte jaké:	4	3,3 %
--------------------	---	-------

Položka č. 18: Zde uveďte, jakou preferujete hospitaci:

Jelikož je hospitace pro obě dvě strany poměrně náročná činnost, měla by být dopředu ohlášená. Avšak existuje i neohlášená hospitace, která se provádí v případě zjištění problému u učitele. Pomocí hospitace se ověřuje původ problému (Bečvářová, 2003). V této otázce jsem chtěla zjistit, zda to takhle vnímají i učitelé mateřských škol. Respondentů jsem se v dotazníku ptala, jakou preferují hospitaci, zda ohlášenou, neohlášenou anebo zda je jim to jedno. Dle výsledků, které máme v tabulce níže, můžeme vidět, že většina respondentů preferuje ohlášenou hospitaci (61,7 %). Méně jak polovina zaznačila odpověď, že je jim to jedno (33,3 %) a nejmenší zastoupení měla odpověď poslední, tedy neohlášená hospitace (5 %). Můžeme se domnívat, že ohlášená hospitace je pro všechny příjemnější, jelikož se na ni mohou připravit. Pokud je učiteli jedno, zda hospitace bude ohlášená či ne, můžeme říci, že to vypovídá o jeho jistotě v sebe samého a také o jeho přesvědčení, že dělá svou práci dostatečně kvalitně a nemá se tak čeho obávat. Co se týká neohlášené hospitace, je zde poměrně stejná domněnka jako u odpovědi, že je to učiteli jedno.

Tabulka 14: Ohlášení hospitace

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Ohlášenou	74	61,7 %
Je mi to jedno	40	33,3 %
Neohlášenou	6	5 %

Položka č. 19: zde uveďte, jak se cítíte, když je hospitující přítomen:

V první otevřené otázce, měli respondenti možnost se vyjádřit ohledně toho, jak se cítí, pokud je hospitující přítomen. Z otevřené otázky nám vyšla poměrně zajímavá zjištění. Při pročitání odpovědí je dosti viditelné, že každý z nás je jiný a také každý z nás vnímá určité situace rozdílně. Nyní už k samotným výsledkům. Největší zastoupení obsahují odpovědi, kdy se hospitovaný cítí nervózně, ve stresu, je mu to nepříjemné, má ostych, cítí se blbě. V tomto případě odpovědi tohoto typu uvedlo celkem 71 respondentů. Druhé velké zastoupení odpovědí má přesně opačný názor na tuto situaci. Zde se jedná o respondenty, kteří vnímají hospitaci jako samozřejmost, cítí se dobře, normálně, nevadí jim to anebo je

jim to jedno, zda tam někdo je, je to pro ně zcela běžná situace. Tento typ odpovědí byl v zastoupení 36 respondentů. Poté jsem odpovědi rozdělila ještě na dvě kategorie. První kategorie odpovědí se týká toho, že je pro hospitovaného rozdílné vnímání situace, dle toho, kdo je v pozici hospitujícího. Pokud se jedná například o kolegyně nebo v případě dobrých vztahů i ředitele či zástupce ředitele, pak je to v pořádku a nervozita je minimální. Avšak pokud se jedná o hospítace zvenčí, tedy hospítace od ČŠI převládá zde velká nervozita. Toto tvrzení uvádí 6 respondentů. Poslední kategorie odpovědí se týká toho, že respondenti uváděli, že ze začátku hospítace jsou nervózní, ale v průběhu hospítace tato nervozita pomalu ustupuje. Tuto odpověď uvedli dva respondenti. Jeden respondent otázku nevyplnil a dva respondenti uvedli odpověď „nevím“.

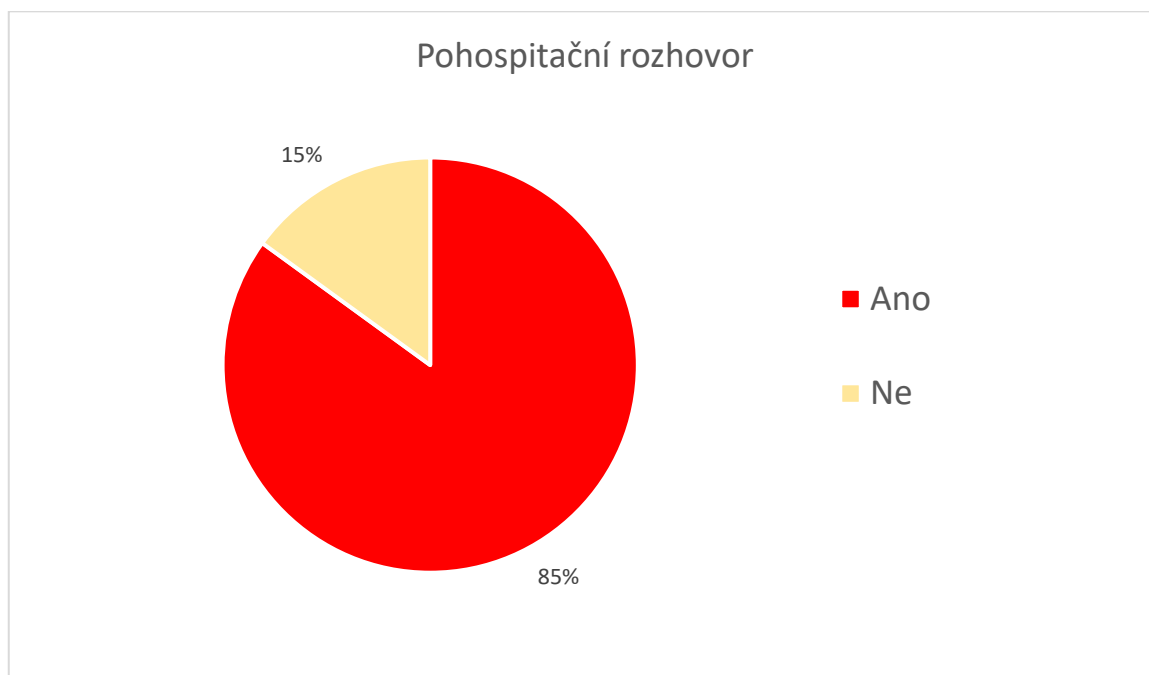
Tabulka 15: Vnímání přítomnosti hospitujícího

Odpovědi	Responzí
Nervozita, stres	71
Běžná situace, samozřejmost	36
Rozdílné vnímání dle toho, kdo je přítomen	6
Začátek hospítace nervozita, která postupně ustupuje	4
Jiné	3

Položka č. 20: Zde uveďte, zda se u Vás provádí pohospitační rozhovor:

Pohospitační rozhovor můžeme vnímat jako zpětnou vazbu z hospítace. Jak uvádí Bečvářová (2003), tento rozhovor slouží k zopakování si cíle a důvodů hospítace. Pro učitele je tu pak prostor pro porovnání, zda cíle naplnil či ne, a také pro jeho vlastní sebereflexi. Na závěr pohospitačního rozhovoru by měly přijít nějaké návrhy na řešení zjištěných nedostatků, ovšem hlavně ze strany hospitovaného (Syslová, 2015). Abychom se mohli k případným diskuzím vrátit, je potřeba, aby byl tento rozhovor nějakým způsobem zaznamenávám, nejlépe pak v písemné formě (Trojan, 2014). Z výsledků, které jsem díky dotazníku získala, vyšla tato zjištění. V podstatně větším množství byla zastoupená odpověď, že se pohospitační rozhovor provádí (85 %). Avšak zbylých pár respondentů

uvedlo, že se u nich pohospitační rozhovor neprovádí (15 %). Otázkou pak je, zda jim je poskytnuta nějaká zpětná vazba jiného stylu než pohospitačním rozhovorem.

Graf 5: Provádění pohospitačního rozhovoru

Položka č. 21: Pokud jste na předchozí otázku odpověděly ano, popište, jak tento rozhovor vnímáte. Případně otázku přeskočte.

Tato otázka navazovala na otázku č. 20, ve které respondenti odpovídali, zda se v jejich mateřské škole provádí pohospitační rozhovor. Respondenti, kteří uvedli, že se pohospitační rozhovor provádí, zde měli popsat, jak tento rozhovor vnímají, v případě druhém měli tuto otázku přeskočit. I přesto, že v předchozí otázce odpovědělo pouze 18 respondentů, že se tento rozhovor neprovádí, tak tuto otázku nevyplnilo dalších 34 respondentů. Celkově tuto otázku přeskočilo 52 respondentů, zbylých 68 respondentů otázku vyplnilo. Z výsledků, které jsme při této otevřené otázce získaly tedy vyplývá, že v nejčastějším případě je tento rozhovor vnímán jako určitá motivace a inspirace, také velký přínos při další práci a užitečné rady do budoucna. Tuto odpověď zvolilo 36 respondentů, tedy více jak polovina. Také 10 respondentů uvedlo, že tento rozhovor vnímají jako obecně zpětnou vazbu a dva respondenti uvedli, že tento rozhovor je pro ně určitá forma sebereflexe. Někteří respondenti vnímají pohospitační rozhovor jako běžný rozhovor mezi kolegyněmi, kde si popovídají o tom, co se dělo a jak to na ně například působilo. Tento názor uvedlo 5 respondentů. Dále se objevovaly odpovědi typu, že tento rozhovor je vnímán kladně, a to přesněji od 6

respondentů. Avšak respondenti také uvedli, že tento rozhovor je jedná velká kritika (2 respondenti), také že se občas cítí nepříjemně (1 respondent) a že jim přijdou tyto rozhovory zbytečné (2 respondenti). Zajímavou odpověď měli 2 respondenti, kteří uvedli, že při tomto rozhovoru si rádi vyslechnout pohled druhé osoby, aby se případně poučili z chyb a mohli se tak na to v budoucnu zaměřit, ale také že druhá osoba si může všimnout například nějaké chyby, kterou my už tak nevnímáme a při tomto rozhovoru ji oznámí. Jeden z respondentů uvedl, že „*Pedagog by si měl umět obhájit svou práci. To že někdo vidí věci jinak, neznamená, že jsou špatně.*“ V tomto případě právě slouží pohospitační rozhovor k tomu, aby se hospitovaný mohl vyjádřit k činnostem, které vykonával a případně si je obhájit, jak uvádí Prášilová (2006). Určitě je pro obě dvě strany příjemnější, když se baví o kladných věcech než o těch záporných, které pokud nejsou vhodně formulovány, mohou být i demotivační. S tímto právě souvisí i jedna z odpovědí od respondentů, která zní „*Pozitivní věci se sdělují snadno, při nedostatcích mívám problém, zda dokážu myšlenky správně formulovat tak, aby sdělení nebylo demotivační.*“ Proto je vhodné navodit při rozhovoru správnou atmosféru, aby se obě zúčastněné strany cítily příjemně (Trojan, 2014).

Tabulka 16: Vnímání pohospitačního rozhovoru

Odpovědi	Responzí
Motivace, inspirace, přínosy	36
Zpětná vazba	10
Kladné vnímání	6
Běžný rozhovor	5
Pohled z druhé strany	2
Kritika	2
Nepříjemný pocit	1
Jiné	2

Položka č. 22: Zde uveďte, jakou zpětnou vazbu Vám osobně hospitace přináší:

Jak jsem již zjistila v otázce č. 9, ve většině případů hospitace učiteli poskytují zpětnou vazbu. V této otázce bylo naším cílem se zaměřit na to, jakou konkrétní zpětnou vazbu poskytují. Podle pedagogického slovníku slouží hospitace k „... poznání stavu a úrovně

výchovné a vzdělávací práce.“ (Průcha, Walterová & Mareš, 2013, s. 92) Pro vedoucí pracovníky pak hospitace slouží k vyhodnocení, jak moc kvalitní je práce učitelky, také k posouzení, do jaké míry jsou naplněny cíle, které jsou v souladu s kurikulárními dokumenty mateřské školy, ale také zde může získat inspiraci pro vytvoření motivace zaměstnanců a jejich profesního růstu (Syslová, 2013). Můžeme také říci, že hospitace nám slouží jako vzájemná pomoc, obohacení k rozvoji profesního růstu, určitá motivace, ale taktéž vedou ke zkvalitnění vykonávané práce (Bečvářová, 2003).

Výsledky, které jsme získaly říkají následovně. Nejvíce respondentů se shodlo, že jim hospitace přináší zpětnou vazbu ve formě vzájemné výměny zkušeností (60,8 %) a motivace ke zlepšení pracovního výkonu (58,3 %). Toto zjištění se tedy shoduje s názorem, který uvádí Bečvářová (2003). Dále se pak ukazuje, že respondentům přináší hospitace zpětnou vazbu jako přijetí vytknutí chyby (31,7 %). Dále pak respondenti uvádí odpovědi, kde se týká zpětná vazba hospitace jako obohacení, které je posouvá k vyšším odborným i osobnostním kvalitám (30 %), také jaké zdroje inspirace pro pracovní postupy (28,3 %) ale i jako pochvala a ocenění toho, v čem daný zaměstnanec vyniká (25 %). Nejmenší zastoupení má poté odpověď, která se týká zhodnocení svých pracovních kvalit (18,3 %). Respondenti zde měli možnosti k vyjádření se i jiné odpovědi. Tuto možnost využil pouze jeden respondent, který odpověděl, že mu hospitace většinou přináší pochvalu. Tuto odpověď tedy můžeme zařadit do uzavřené možnosti – pochvala. Z výsledku této otázky nám tedy vyplývá, že hospitace poskytují vazbu v různých oblastech, ale nejvíce v oblastech, které se týkají výměny zkušeností či motivace k lepšímu pracovnímu výkonu. Naopak nejméně je zastoupená oblast týkající se uvědomování si sama sebe, svých pracovních kvalit, postojů a hodnot (tedy sebereflexe), jak uvádí Syslová (2013).

Tabulka 17: Jakou zpětnou vazbu hospitace přináší

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Vzájemná výměna zkušeností	73	60,8 %
Motivace ke zlepšení pracovního výkonu	70	58,3 %
Přijmout vytknutí chyby	38	31,7 %

Obohacení (posouvá k vyšším odborným i osobnostním kvalitám)	36	30 %
Zdroje inspirace pro pracovní postupy	34	28,3 %
Pochvala (ocenění v čem daný zaměstnanec vyniká)	30	25 %
Dokázat zhodnotit své pracovní kvality	22	18,3 %
Jiné, uveďte jaké:	1	0,8 %

Položka č. 23: Napište, co považujete za nejdůležitější, jakou zpětnou vazbu Vám přinesla vzájemná hospitace:

Tato otázka velmi úzce souvisí s otázkou č. 22, avšak zde měli respondenti možnost se více rozepsat a vyjádřit k tomu, co považují za nejdůležitější, jakou zpětnou vazbu jim hospitace přináší. Jak jsem již zmiňovala, každý hospitace vnímá jinak a pro každého jedince je to přínos v něčem jiném. Následně si zde uvedeme zjištění, která nám vyšla z otevřené otázky. Respondenti se shodli, že největší zastoupení má vnímání zpětné vazby jako určitá forma motivace, inspirace, pochvaly a obohacení pro jejich práci, a to v počtu 53 responzí. Druhou nejvíce zastoupenou odpověď bylo to, že vnímají zpětnou vazbu jako informace o tom, co dělají špatně, co dělají dobře, vytknutí chyby a následné ponaučení se do budoucna. Tato informace byla zastoupená v počtu 16 responzí. Dále zde zmíním odpovědi, které jsou méně početně zastoupeny, ale dle mého názoru jsou velmi obohacující. Respondenti tedy dále zmiňují, že zpětná vazba jim poskytuje různé náměty a nápady (7 respondentů) a také, že je pro ně velmi obohacující pohled druhé osoby na jejich vykonávanou práci (7 respondentů) či jejich výměna zkušeností (3 respondenti). Také se zde uvádí, že je pro ně důležitá spolupráce mezi kolegy, a to v případě 5 respondentů. Taktéž se zde objevovaly odpovědi, které si týkaly pohledu na práci s dětmi. Respondenti uváděli, že jim hospitace přináší zpětnou vazbu také v tom, že se dokáží podívat na svou práci s dětmi zpětně (5 respondentů) a s tím také souvisí sebereflexe jejich práce (1 respondent). Jeden z respondentů také uvedl, že mu zpětná vazba umožnila dát dětem větší prostor k vyjadřování a zohlednění jejich

individuality. Poté se zde objevují odpovědi ohledně toho, že jim zpětná vazba dodává sebevědomí, že se díky ní snaží být lepší ve své profesi či že je po zpětné vazbě napadají různé kreativní nápady. Také se zde objevují odpovědi typu, že jsou vzájemné hospitace zbytečné (3 respondenti) nebo, že pokud je špatný kolektiv, tak se chyba při hospitaci najde vždy. V menším zastoupení je tu také uvedeno, že zpětná vazba jim slouží jako inspirace pro další pedagogickou práci a pro zaměření dalšího vzdělávání, a to v počtu pouze 3 respondentů. Z těchto zjištění tedy vyplývá, že hospitace zpětnou vazbu poskytují v různých oblastech. Největší zastoupení má oblast, která se týká motivace, inspirace apod., avšak nejmenší zastoupení má oblast týkající se profesního růstu či dalšího vzdělávání – viz položka č. 22.

Tabulka 18: Oblasti zpětné vazby

Odpovědi	Responzí
Motivace, inspirace, obohacení	53
Informace o tom, co a jak dělám + přijmutí chyby a následné ponaučení	16
Pohled druhých, nové náměty a nápady	14
Pohled na práci s dětmi	6
Inspirace pro další vzdělání, zlepšení se v profesi	4
Zvýšení sebevědomí	3
Jiné	16

4.1 Odpovědi na výzkumné otázky

V této podkapitole se zaměřím na odpovědi dílčích otázek, které jsem díky výzkumu získala. Pro tento výzkum byla zvolena hlavní výzkumná otázka „Jakou zpětnou vazbu poskytují hospitace učitelům mateřských škol?“, ze které byly následně vytvořeny tři dílčí výzkumné otázky. Na tyto dílčí otázky se nyní zaměříme podrobněji.

VO1: Jsou v mateřských školách prováděny vzájemné hospitace?

První výzkumná otázka se zaměřovala na skutečnost, zda jsou v mateřských školách prováděny vzájemné hospitace. Jak jsem již zmiňovala v interpretaci dat jednotlivých odpovědí, ve finální verzi 120 respondentů zodpovědělo, že vzájemné hospitace prováděny v mateřských školách jsou (94 %), avšak jsem zde zmínila i odpovědi od respondentů, kteří odpověděli, že hospitace prováděny nejsou (6 %). Bohužel jsem odpovědi od těchto respondentů musela vymazat z důvodu špatného postupu v následujících otázkách a tím i možného zkreslení finálních odpovědí.

Dále jsem se zaměřila na to, zda se mateřská škola nachází na vesnici či ve městě. Touto otázkou jsem se snažila zjistit, zda jsou vzájemné hospitace prováděny i na vesnicích, kde jsou ve většině případů menší mateřské školy nebo zda jsou hospitace prováděny převážně ve městech. Získaná data ukázala, že respondenti, kteří dotazník vyplňovali pracují spíše v mateřských školách ve městech, a to v 69,2 % a zbytek respondentů, tedy 30,8 % pracuje v mateřských školách na vesnici. Můžeme tedy vidět, že velkou převahu má zastoupení mateřských škol ve městech. Avšak vidíme, že i na vesnicích, kde jsou převážně menší třídy, se tyto vzájemné hospitace provádí. S tímto zjištěním souvisí i odpovědi respondentů ohledně počtu tříd v jejich mateřských školách. Nejčastěji se vyskytovala odpověď v počtu 3-5 tříd (50,8 %). Druhá nejpočetnější odpověď je tedy v počtu 6 a více tříd (26,7 %), u této odpovědi se můžeme domnívat, že se jedná převážně o mateřské školy, které se nachází ve městech. Nejméně zastoupenou odpovědí poté byl počet 1-2 třídy (22,5 %), zde se můžeme domnívat, že se jedná převážně o třídy na vesnicích.

Z výzkumu tedy bylo zjištěno, že existence provádění vzájemných hospitací je poměrně častá. Z odpovědí, které jsem měla k dispozici můžeme vidět, že rozdíl mezi městy a vesnicemi jsou poměrně velké, ale i přesto, že mají vesnice menší procento zastoupení, stále můžeme tvrdit, že se zde vzájemné hospitace provádí.

VO2: Na co se učitelé mateřských škol primárně zaměřují při hospitaci?

Druhá otázka se zaměřovala na to, co je pro učitele podstatné a na co se zaměřují při provádění vzájemných hospitací. Nejdůležitější oblastí pro učitele, který je v roli hospitujícího, se jeví přístup k dětem, zda učitel jedná s dětmi dle jejich individuálních potřeb a zda si všímá jejich aktuálních potřeb a zda na ně reaguje. Druhou nejdůležitější oblastí se jeví pedagogický styl, kam řadíme například podporu samostatnosti a tvořivosti

děti. Dále pak byla oblast vzdělávací nabídky – tvorba a naplňování TVP, ŠVP. Zde se jedná například o to, zda učitel při edukaci využívá dostatečně různorodé činnosti a různou náročnost činností. Poslední oblastí jsou profesionální dovednosti, které souvisí s pedagogickým procesem. Zde se hospitující zaměřuje na to, zda učitel ovládá a využívá oborové didaktiky a zda je schopen sebereflexe a reflexe.

Dále jsem se pak zaměřila na to, co je pro hospitujícího nejvíce složité při zhodnocení po dokončení hospitace. Empirická data ukázala, že nejtěžší se jeví hodnocení toho, zda byly přímé pedagogické činnosti (PPČ) v souladu s kurikulárními dokumenty (32,5 %) a individualizace při PPČ (19,2 %). Dále je pro hospitující náročné určit, jaká byla příprava učitele na PPČ (15,8 %). Nejjednodušší se pak jeví hodnocení vzájemné komunikace mezi dítětem a učitelem (13,3 %) a také mezi dětmi vzájemně (3,3 %). A k jednodušším částem se také řadí hodnocení průběhu činností (9,2 %). Poměrně totožné výsledky se pak ukazují i v opačném případě, tedy při sebereflexi hospitovaného.

Ze zjištěných dat, které jsem zde uvedla tedy vyplývá, že hospitující se primárně zaměřuje na učitelův přístup k dětem, což je velmi důležité, avšak nejméně se zaměřuje na profesionální dovednosti, které souvisí s pedagogickým procesem, ale i s profesním růstem učitele. Do této oblasti spadá například aktivní sebevzdělávání se, osobní rozvoj a práce na svém profesním růstu, což dle výsledků, které jsem při výzkumu získala, není v předních příčkách ať už u hospitace či při následné zpětné vazbě.

VO3: Co je považováno za nejdůležitější, nejvíce obohacující zpětnou vazbu pro učitele mateřských škol?

Zpětná vazba je pro učitele mateřských škol velmi důležitá. Pomocí zpětné vazby se učitelé zdokonalují ve své profesi a v práci s dětmi, obohacují si své poznatky, ale také to směřuje k jejich celkovému seberozvoji. Každý z nás je jiný a z toho plyne, že pro každého jedince je důležité ve zpětné vazbě něco jiného. V této otázce bylo mým cílem zaměřit se na zpětnou vazbu jako takovou a zjistit, které oblasti zpětné vazby jsou nejdůležitější a nejvíce obohacující pro učitele mateřských škol.

Jelikož jsem se zaměřila na zpětnou vazbu, která by měla vycházet z hospitací, aby učitel dokázal reflektovat svoji práci, výzkum ukázal velmi pozitivní zjištění, respondenti v 90,8 % uvedli, že jim hospitace zpětnou vazbu poskytují. Naopak pouze 9,2 % respondentů

je toho názoru, že jim hospitaci zpětnou vazbu nepřináší. Z odpovědí vyplývá, že ve velkém zastoupení je názor, že hospitace zpětnou vazbu poskytují.

Dále jednotlivé odpovědi ukázaly, co je pro učitele mateřských škol nejdůležitější, nejvíce obohacující při zpětné vazbě a také jakou zpětnou vazbu jim hospitace přináší. Nejčastěji zastoupenou odpovědí byla vzájemná výměna zkušeností (60,8 %) a motivace ke zlepšení pracovního výkonu (58,3 %). Dále také respondenti uváděli, že hospitace jim přináší umět přijmout vytknutí chyby (31,7 %) a že je to pro ně určité obohacení, které je posouvá k vyšším odborným i osobnostním kvalitám (30 %). Jelikož při vzájemných hospitacích pozorujeme svého kolegu, je zde v 28,3 % zastoupená odpověď, že je to pro učitele určitý zdroj inspirace pro pracovní postupy. V neposlední řadě se také ukazuje, že je to pro učitele určitá forma pochvaly a ocenění v čem daný zaměstnanec vyniká (25 %). Nejmenší zastoupení měla odpověď, která se týkala zhodnocení své pracovní kvality, a to pouze 18,3 %.

Z otevřené otázky, která navazovala na předchozí otázku, měli respondenti možnost se více vyjádřit k tomu, co je pro ně nejdůležitější a jakou zpětnou vazbu jim hospitace přináší. Z jednotlivých odpovědí vyšly tyto výsledky. Nejvíce odpovědi se týkalo motivace, inspirace a obohacení (53x). Následovaly odpovědi, kde se respondenti shodli na tom, že je to pro ně informace o tom, co a jak dělají a také přijmutí chyby a následné ponaučení se (16x). Taktéž je pro ně důležitý pohled druhých, nové náměty a nápady (14x). Zajímavá odpověď byla, že díky hospitacím a následné zpětné vazbě se pro některé učitele mění pohled na práci s dětmi (6x). Nejméně zastoupené odpovědi se pak týkaly inspirace pro další vzdělávání, zlepšení se v profesi (4x) a zvyšování jejich sebevědomí (3x).

Z jednotlivých odpovědí, které jsou k dispozici, můžeme na tuto otázku odpovědět následovně. Pro učitele mateřských škol se jako nejdůležitější zpětná vazba jeví oblast, která zahrnuje určité formy motivace, inspirace, vzájemné výměny zkušeností a obohacení. Avšak můžeme vidět, že velmi málo se učitelé zaměřují na svůj seberozvoj, který je zde velmi podstatný. V nasbíraných datech se velmi málo objevovaly odpovědi, které se týkaly například sebevzdělávání se, zlepšení se v profesi či zhodnocení kvality jejich profese.

5 DISKUZE

Výzkumné šetření bylo zaměřeno především na to, jakou zpětnou vazbu mohou hospitace přinášet. Avšak při hledání výzkumů, se kterými bychom mohli tento výzkum porovnat se tématu hospitace a její zpětná vazba nevěnuje žádný výzkum za posledních deset let.

Skutečnost neexistujícího výzkumu na téma Hospitace a její zpětná vazba můžeme srovnat s přehledovou studií od Syslové a Najvarové, které uvádí veškeré výzkumy v České republice v rozmezí od roku 2011 do roku 2020, týkající se předškolního vzdělávání. Můžeme se tedy domnívat, že toto téma je podstatně opomíjené a velmi málo zkoumané. Právě z důvodu opomíjení této problematiky, může docházet i v dnešní době k tomu, že učitelé mateřských škol vnímají hospitace jako kontrolu a nepříjemnost, která se týká jejich odváděné práce. Výzkumy, které byly realizovány za posledních pár let se věnují různým oblastem, například profesní dovednosti učitelů, problematika začínajících učitelů, diagnostické činnosti učitelů či rozdíly v úrovni reflexe, avšak žádná ze studií se nezaměřuje přímo na hospitace a zpětnou vazbu s nimi spojenou.

Empirická zjištění lze částečně porovnat s publikací od Zory Syslové (2013), Profesní kompetence učitele mateřské školy, kde se věnuje sebehodnocení učitelů a tomu, jak dávat zpětnou vazbu a co je pro ni důležité. V kapitole, která souvisí s tímto výzkumem, se autorka zaměřuje především na vysvětlení, že je nutno mít vhodnou atmosféru na pracovišti a mezi zaměstnanci, avšak uvádí, že právě zkušenosti s hospitacemi z dřívějších dob tyto potřeby narušují. Což je potvrzeno i v mém výzkumu, kde respondenti uvádí, že hospitace jsou pro ně spojeny především se stresem a nervozitou. Dále Syslová (2013) klade důraz na osobnosti vedoucího pracovníka, který by měl své zaměstnance vést k vědomí, že sebereflexe a sebehodnocení je nedílnou součástí jejich práce. Autorka uvádí, že sebereflexe napomáhá ke zdokonalení práce učitele, jeho přístupu k dětem, ale také k jeho osobnímu rozvoji. Z výzkumu, který byl realizován, můžeme potvrdit, že pro učitele je sebereflexe určitou motivací a inspirací k novým nápadům, avšak co se týká oblasti seberozvoje, ten pro učitele není prioritou. Autorka se zde zaměřuje na zpětnou vazbu při pohospitačním rozhovoru a uvádí, že tato část je jedna z nejdůležitějších. Srovnáním tohoto tvrzení s výsledky mého výzkumu zjistíme, že v některých případech respondenti uvádí, že tento pohospitační rozhovor vnímají pouze jako povídání si, běžný rozhovor či nějakého předání informací a také se zde objevují odpovědi, že je to pro ně zbytečné (Syslová, 2013).

Závěrem je nutno zmínit, že hlavním rozdílem mezi tvrzením autorky a výsledků výzkumu je, že učitelé by se pomocí zpětné vazby a sebereflexe měli také zaměřovat na oblast seberozvoje, což v realizovaném výzkumu zcela pravda není. Pro učitele je mnohem důležitější například oblast motivace, inspirace a obohacení než oblast, která se týká jejich seberozvoje a rozvoje profesního růstu.

5.1 Doporučení pro praxi

V této podkapitole představím mé dosavadní poznatky, které se týkají doporučení pro praxi zaměřené na hospitace v mateřské škole.

Jak již bylo zmíněno výše, téma zpětné vazby v souvislosti s hospitacemi je poměrně opomíjené ve výzkumech nebo jakýchkoliv studiích v České republice. Doporučila bych se na toto téma více zaměřit z důvodu, aby bylo detailněji známo, jak je toto téma vnímáno učiteli mateřských škol a na základě zjištění dalších výzkumů se zaměřit na využití v edukační praxi učitelů mateřských škol.

Další doporučení je zaměřeno na vedení a širší management školy. Podle odpovědí, které byly díky výzkumu získány, je pro spoustu učitelů tato činnost spojována se stresem a nervozitou. Managementu školy bych doporučila se více zaměřit na oblast hospitací, poskytnout zaměstnancům dostatečný pocit důvěry a příjemnou atmosféru, a především poskytnutí dostatečných informací a podpory dát najevo, že tato činnost nemusí být vnímána jako kontrola jejich práce, ale naopak ji mohou vnímat jako pomoc, poskytnutí rady a také jako rozvoj jejich profesního růstu a osobního rozvoje.

Pro praxi bych dále doporučila, aby bylo věnováno více pozornosti pohospitačnímu rozhovoru. Vycházím ze zjištěných dat ve výzkumu, které ukázaly, že tento rozhovor je brán pouze jako běžný rozhovor či pouhé předání informací. Aby mohl učitel rozvíjet svůj přístup k práci, jeho profesní růst či seberozvoj, je nezbytné, aby zpětná vazba, která mu je poskytnuta byla opravdu důkladná a obohacující. I přesto, že tato forma zpětné vazby, je velmi důležitá a měl by být velmi důkladná, stále je potřeba zde udržovat příjemnou atmosféru a pocit důvěry, aby učitelé nadále neměli špatný pocit z hospitací. Z výzkumů také bylo zjištěno, že tato zpětná vazba je pro učitele především motivací, inspirací či obohacením, avšak velmi malé zaměření je na oblast, která se týká jejich seberozvoje a profesního růstu. Jako stěžejní považuji tedy doporučení učitelům mateřských škol, aby se věnovali svému profesnímu růstu formami studia, sebevzděláním. Skutečnost důležitosti profesního růstu a jeho forem bych chtěla ověřit v navazujícím výzkumu v diplomové práci.

5.2 Limity výzkumu

Jedním z limitů výzkumu můžeme považovat skutečnost, že jsou hospitace mnohdy učiteli přijímány velmi negativně a přístup k jakýmkoliv debatám i výzkumům je ovlivněn obavami učitelů z možných represí a narušení vztahů ve škole při jakémkoliv hodnocení.

Za další limit výzkumu můžeme považovat zvolenou metodu dotazník. Tato metoda ukázala své pozitiva i negativa. Mezi pozitiva řadím získání velkého množství dat od respondentů a také malé množství času, které bylo potřeba k rozeslání dotazníku. I přesto, že jsem z výzkumu získala velmi zajímavá data, jeví se zde nedostatek v tom, zkoumat tyto data do hloubky. Do dotazníku byly zařazeny také otevřené otázky, díky kterým jsem alespoň získala přesnější pohled a názor respondentů na danou problematiku.

Posledním limitem, který mohl výzkum ovlivnit se jeví zastoupení respondentů pouze v ženském pohlaví. Jelikož můj dotazník vyplňovaly pouze ženy, můžeme se domnívat, že výzkum byl tímto ovlivněn z toho důvodu, že muži mohou mít na tuhle problematiku jiný názor, a tudíž by se mohly výsledky výzkumu v tomto případě lišit.

V dalším výzkumu bych se pokusila jít více do hloubky, tudíž by bylo potřeba obměnit výzkumnou metodu. Myslím si, že by bylo vhodné využít smíšený design výzkumu, a to například v podobě rozhovorů a dotazníku.

ZÁVĚR

Bakalářská práce svým zaměřením cílila na hospitace a jejich zpětnou vazbu, která je jejich nedílnou součástí. Během výzkumu se objevila další, zajímavá zjištění. I v současné době, jsou hospitace vnímány poměrně negativně, což mohou způsobovat zkušenosti z minulosti. Téma zpětné vazby ve spojení s hospitacemi je poměrně opomíjené i v oblasti výzkumů v České republice. Dle mého názoru je potřeba se na toto téma více zaměřit a detailněji o něm diskutovat, aby se předcházelo nepříjemným pocitům spojeným se stresem a nervozitou učitelů mateřských škol. Velmi důležitá se jeví práce managementu školy, jak dokáže přistoupit k výsledkům hospitační činnosti a následně je předat mezi své zaměstnance. V mnoha případech je schopnost kontrolního managementu velmi podstatnou součástí v pojetí zpětné vazby.

V začátcích své práce jsem se zaměřila na teoretická východiska spojená s daným tématem bakalářské práce. Byly objasněny pojmy, jako hospitace, sebereflexe a reflexe, úzce související s hospitacemi. V teoretické části byly uvedeny jednotlivé funkce, které hospitace splňují a rozdělení hospitačních dle jejich druhu. Vzhledem k obtížnosti hospitace a jejich jednotlivých etap, byly etapy v teoretické části jednotlivě popsány. Jedné z etap hospitace, pohospitačnímu rozhovoru, byla věnována zvláštní pozornost, neboť je to jedna z nejdůležitějších částí hospitace. Hospitace jsou součástí autoevaluace a věnuje se jí jedna z podkapitol teoretické části, zejména jejím jednotlivým nástrojům a technikám. Sebereflexe a zpětná vazba jsou nedílnou součástí hospitačních. Z toho důvodu teoretická část uvádí metody a nástroje sebereflexe jako zpětné vazby v mateřské škole. Jednou z nejpodstatnějších částí práce učitele je profesní růst, který by měl být vrcholným cílem práce učitele a kontrolní činnosti prostřednictvím hospitace.

Hlavním cílem druhé části práce, která byla empirického zaměření, bylo zjistit, jakou zpětnou vazbu poskytují hospitace učitelům mateřských škol. Cíl se podařilo naplnit. Výzkumem bylo zjištěno, že pro učitele je zpětná vazba vnímána především jako motivace, inspirace či obohacení pro jejich práci. Avšak velmi málo byly zastoupeny odpovědi, které se týkaly zpětné vazby spojené s profesním růstem učitelů či jejich seberozvojem. Dle mého názoru je toto zjištění stěžejním zjištěním empirické části. Výzkum prokázal, že stále je malá motivace k sebevzdělávání učitelům, kteří si dostatečně neuvědomují skutečnost, že k profesnímu růstu je potřeba, aby rozvíjel sám sebe dalším vzděláním. Z uvedených empirických dat vyplývá, že by se zpětná vazba a sebereflexe učitelů, měla více zaměřovat na seberozvoj a profesní růst učitelů, jak bylo zmíněno i v doporučení pro praxi.

Závěrem je nutno konstatovat, že je potřebné se na toto téma více zaměřit, neboť právě hospitace jsou jedním z nástrojů, které mohou vést učitele k lepším výkonům a k jejich celkovému rozvoji. Díky provedenému výzkumu jsem mohla nahlédnout do dané problematiky a získat tak velmi podstatné informace nejen pro mou budoucnost, ale i pro zkvalitnění práce učitelů mateřských škol.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bečvářová, Z. (2003). *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál.
- Bečvářová, Z. (2010). *Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy*. Praha: Portál.
- Dytrtová, R., & Krhutová, M. (2009). *Učitel: příprava na profesi*. Praha: Grada.
- Effective School Evaluation: How to do and use internal evaluation for improvement*. (2016). Wellington: Education Review Office and Ministry of Education. Dostupné z file:///C:/Users/Standard/Downloads/ERO-15569-Effective-School-Evaluation-June16-FULL-WEB-002.pdf
- Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. (2., rozš. České vyd). Brno: Paido.
- Horká, H., & Syslová, Z. (2011). *Studie k předškolní pedagogice*. Brno: Masarykova univerzita.
- Kalhous, Z. & Obst, O. (2009). *Školní didaktika*. (Vyd. 2). Praha: Portál.
- Kotová, M. (2021). *Knížka pro začínající učitelky mateřských škol*. Praha: Portál.
- Management mateřských škol: [praktické rady pro ředitelky MŠ]*. (c2012). Praha: Raabe.
- Obst, O. (2006). Hospitace v práci ředitele. *Učitelské listy: Ředitelské listy*, 13, (1-10).
- Prášilová, M. (2006). *Vybrané kapitoly ze školského managementu pro pedagogické pracovníky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník* (7., aktualiz. a rozš. vyd.). Praha: Portál.
- Quinn, R. (2012). *School Self-Evaluation: Guidelines for Primary Schools*. Dublin: Inspectorate Guidelines for Schools. Dostupné z https://learning.gaa.ie/sites/default/files/Primary_School_Self_Eval_Guidelines.pdf
- Reitmayerová, E., & Broumová, V. (2007). *Cílená zpětná vazba: metody pro vedoucí skupin a učitele*. Praha: Portál.
- Slavík, J., Hajerová Müllerová, L., & Soukupová, P. (2020). *Reflexe a hodnocení kvality výuky*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.
- Starý, K., & Laufková, V. (2016). *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál.
- Svobodová, E. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál.

- Svobodová, E. & Vítěčková, M. (2017). *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál.
- Syslová, Z. (2012). *Autoevaluace v mateřské škole: cesta ke kvalitě vzdělávání*. Praha: Portál.
- Syslová, Z. (2013). *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada.
- Syslová, Z. (2015). *Jak úspěšně řídit mateřskou školu (2., doplněné a aktualizované vydání)*. Praha: Wolters Kluwer.
- Syslová, Z. (2016). *Proměna mateřské školy v učící se organizaci*. Praha: Wolters Kluwer.
- Syslová, Z. & Najvarová, V. (2021). Přehledová studie výzkumů předškolního vzdělávání v České republice v letech 2011-2020. *Pedagogika*, 71(3), 483–504. doi: <https://doi.org/10.14712/23362189.2021.978>
- Švec V. (2005). *Pedagogické znalosti učitele: teorie a praxe*. Praha: ASPI.
- MŠMT (2021). *Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický.
- Trojan, V. (2014). *Pedagogický proces a jeho řízení*. Praha: Wolters Kluwer.
- Trojanová, I. (2017). *Vedení lidí ve školách a školských zařízeních (2. vydání)*. Praha: Wolters Kluwer.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

APOD.	A podobně
TZV.	Takzvaně
MŠ	Mateřská škola
AJ.	A jiné
ČŠI	Česká školní inspekce

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ**Tabulky**

Tabulka 1: Pohlaví respondentů	35
Tabulka 2: Nejvyšší dosažené vzdělání	36
Tabulka 3: Délka praxe	37
Tabulka 4: Počet tříd v MŠ	39
Tabulka 5: Četnost provádění vzájemných hospitací	40
Tabulka 6: Vnímání vzájemných hospitací mezi kolegy	41
Tabulka 7: Funkce hospitace	42
Tabulka 8: Hospitace jako nástroj sebereflexe	43
Tabulka 9: Primární zaměření hospitujícího	45
Tabulka 10: Důležitost oblastí při hospitaci	47
Tabulka 11: Formy hospitace	47
Tabulka 12: Potíže při hodnocení	49
Tabulka 13: Potíže při sebereflexi	50
Tabulka 14: Ohlášení hospitace	51
Tabulka 15: Vnímání přítomnosti hospitujícího	52
Tabulka 16: Vnímání pohospitačního rozhovoru	54
Tabulka 17: Jakou zpětnou vazbu hospitace přináší	55
Tabulka 18: Oblasti zpětné vazby	57

Grafy

Graf 1: Existence provádění vzájemných hospitací	38
Graf 2: Lokalita mateřské školy	39
Graf 3: Poskytuje hospitace zpětnou vazbu?	42
Graf 4: Kvantita a kvalita hospitací	48
Graf 5: Provádění pohospitačního rozhovoru	53

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vzájemné hospitace jako zpětná vazba předškolního pedagoga

Dobrý den,

jmenuji se Denisa Hrubá a jsem studentkou třetího ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.

Chtěla bych Vás požádat o vyplnění krátkého dotazníku k mé bakalářské práci, který je zaměřený na téma Vzájemné hospitace jako zpětná vazba předškolního pedagoga. Všechna data jsou zcela anonymní a účast na výzkumu je dobrovolná. Data získaná z dotazníkového šetření budou použita pouze pro účely zpracování bakalářské práce.

Děkuji Vám za účast na výzkumu!

1. Zde uveďte Vaše pohlaví:

- Žena
- Muž

2. Zde uveďte, Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- Pedagogika předškolního věku – bakalářské studium
- Specializace v pedagogice – magisterské studium
- Speciální pedagogika – bakalářské studium
- Speciální pedagogika – magisterské studium
- Střední škola pedagogická
- Jiné, uveďte jaké:

3. Zde uveďte, jaká je délka Vaší praxe v mateřské škole:

- 1–5 let
- 6-10 let
- 10-15 let
- Nad 15 let
- Nad 25 let

4. Zde uveďte, zda jsou ve Vaší mateřské škole prováděny vzájemné hospitace:

- Ano – pokračujte v dotazníku
- Ne – dotazník prosím ukončete

5. Zde uveďte, kde se Vaše mateřská škola nachází:

- Vesnice
- Město

6. Zde uveďte, kolik tříd má Vaše mateřská škola:

- 1-2
- 3-5
- 6 a více

7. Zde uveďte, jak často provádíte vzájemné hospitace ve Vaší mateřské škole:

- 1x za měsíc
- 1x za čtvrt roku
- 1x za půl roku
- 1x za rok

8. Zde uveďte, jak vnímáte vzájemné hospitace mezi kolegy:

- Motivující
- Zbytečné
- Podnětné
- Inspirativní
- Nasetkala jsem se s touto variantou
- Jiné, uveďte jaké:

9. Zde uveďte, zda Vám hospitace poskytují zpětnou vazbu:

- Ano
- Ne

10. Vyjádřete svůj názor na důležitost funkce hospitace od nejdůležitější (číslo 1), po nejméně důležitou (číslo 4), přičemž číslem jedna začnete:

- Prostředek kontroly přímé pedagogické práce učitele
- Prostředek diagnostiky dalšího vzdělávání
- Součást personální práce
- Nástroj sebereflexe a seberozvoje učitele

11. Co považujete za nejdůležitější při hospitaci, kterou vnímáte jako nástroj sebereflexe, jako hospitovaný (možno označit tři možnosti):

- Vyhodnocení kvality práce učitele za určité období
- Vývoj své práce v souladu s cíli MŠ
- Stanovení a úprava mého profesního cíle
- Zjištění nedostatků při mé práci s dětmi
- Motivaci k úpravě vlastního přístupu k práci
- Informace o možnosti získat nové pomůcky a prostředky k práci
- Motivaci k dalšímu vzdělávání

12. Zde uveďte, na co se při hospitaci zaměřujete primárně, co je pro Vás podstatou v roli hospitujícího:

- Jednat s dětmi tak, že učitel/ka přihlíží k jejich individuálním potřebám (k předpokladům a možnostem, k osobnímu tempu, zájmům apod.)
- Nespěchat na děti, nechat je dokončit činnost
- Dát dětem možnost vyjádřit vlastní názor či úsudek
- Všimnout si aktuálních potřeb dětí a reagovat na ně (ztráta zájmu o činnost, únava, potřeba pohybu, potřeba něco sdělit apod.)
- Podporování samostatnosti, tvořivosti a nápaditosti dětí
- Nabídka činností je dostatečně různorodá a pestrá
- Dbát na to, aby v nabídce byly činnosti různě náročné jednoduché i obtížnější
- Ovládnutí oborové didaktiky a její využití
- Zda je učitel/ka schopen/schopna reflexe, sebereflexe

13. Seřad'te oblasti, které sleduje hospitační činnost od nejdůležitější (vyjádřena číslem 1), po nejméně důležitou (vyjádřena číslem 4), přičemž číslem jedna začněte:

- Přístup k dětem
- Pedagogický styl
- Vzdělávací nabídka (tvorba a naplňování TVP, ŠVP)
- Profesionální dovednosti související s pedagogickým procesem

14. Seřad'te formy hospitace tak, aby nejefektivnější forma byla první:

- Pozorování
- Videozáznam
- Analýza dokumentů

15. Zde uveďte, zda by dle Vašeho názoru měla být upřednostňována:

- Kvantita – více hospitací
- Kvalita – méně hospitací směřující ke změně

16. Zde uveďte, co Vám dělá největší potíže při hodnocení? (pokud jste v roli hospitujícího):

- Zda byly přímé pedagogické činnosti (PPČ) v souladu s kurikulárními dokumenty školy
- Jaká byla příprava učitele na PPČ
- Zda byl průběh činností vyvážený, navazující
- Vzájemná komunikace, učitel – dítě
- Vzájemná komunikace, dítě – dítě
- Individualizace při PPČ
- Jiné, uveďte jaké:

17. Zde uveďte, co Vám dělá největší potíže při sebereflexi? (pokud jste v roli hospitovaného):

- Zda byly přímé pedagogické činnosti (PPČ) v souladu s kurikulárními dokumenty školy
- Jaká byla příprava učitele na PPČ
- Zda byl průběh činností vyvážený, navazující
- Vzájemná komunikace, učitel – dítě
- Vzájemná komunikace, dítě – dítě
- Jiné, uveďte jaké:

18. Zde uveďte, jakou preferujete hospitaci:

- Ohlášenou
- Neohlášenou
- Je mi to jedno

19. Zde veďte, jak se cítíte, když je hospitující přítomen:

- Otevřená odpověď

20. Zde uveďte, zda u Vás probíhá pohospitační rozhovor:

- Ano
- Ne

21. Pokud jste na předchozí otázku odpověděly ano popište, jak tento rozhovor vnímáte. Případně otázku přeskočte.

- Otevřená odpověď

22. Zde uveďte, jakou zpětnou vazbu Vám osobně hospitace přináší:

- Pochvala (ocenění v čem daný zaměstnanec vyniká)
- Motivace ke zlepšení pracovního výkonu (snaha o zlepšování své práce – sdělit, jaké možnosti k odstranění nedostatků vedou – naznačit možná řešení, způsoby řešení)
- Dokázat/zhodnotit své pracovní kvality
- Přijmout vytknutí chyby (získáme ponaučení do budoucna)
- Obohacení (posouvá k vyšším odborným i osobnostním kvalitám)

- Vzájemná výměna zkušeností
- Zdroje inspirace pro pracovní postupy
- Jiné, uveďte jaké:

23. Napište, co považujete za nejdůležitější, jakou zpětnou vazbu Vám přinesla vzájemná hospitace:

- Otevřená odpověď